

КНУ ім. Тараса Шевченка
Факультет радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем
Кафедра медичної радіофізики

Шпора на МКР#1 з дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи»

MPФ – THE BEST!

КНУ. РЕКС. МРФ. МАГ. КУРС 1. РФФ 2014.
WWW.RADFIZ.ORG.UA
Викладач: Постоюк Наталія Валентинівна

КИЇВ 2014

##ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1.	Визначте сутність поняття методології педагогіки. Рівні методологічного знання в педагогіці вищої школи.	3
2.	Дайте характеристику методам та етапам науково-педагогічного дослідження.	6
3.	Визначте місце педагогіки вищої школи в структурі педагогічних наук. Об'єкт і предмет педагогіки вищої школи.	8
4.	Визначте закони, закономірності, принципи вищої освіти.	11
5.	Охарактеризуйте моделі вищої освіти.	16
6.	Модернізація системи вищої освіти України і Європейський освітній процес.	20
7.	Висвітліть форми навчання та форми організації навчання у вищій школі.	22
8.	Підготовка та проведення лекцій.	26
9.	Визначте місце практичних та семінарських занять в організації процесу навчання.	29
10.	Самостійна робота студентів. Курсові, дипломні, магістерські роботи. Науково-дослідна робота студентів. Практична підготовка студентів.	33
11.	Охарактеризуйте методи навчання, особливості використання методів навчання у вищій школі.	41
12.	Охарактеризуйте засоби навчання, особливості використання у вищій школі.	47
13.	Визначте поняття діагностики знань і умінь, її структурні компоненти.	48
14.	Функції контролю та педагогічні вимоги до контролю успішності студентів.	49
15.	Види контролю результатів навчальної діяльності студентів.	51
16.	Форми організації і методи контролю.	53
17.	Оцінювання знань і умінь студентів. Модульно-рейтингова система оцінювання.	57
18.	Забезпечення якості вищої освіти.	60
19.	Системний підхід до організації виховання у вищому навчальному закладі. Особливості виховання у вищій школі.	64
20.	Принципи виховання, напрями і методи виховання у вищій школі.	68
21.	Структура та зміст роботи куратора студентської академічної групи.	71
22.	Студентський колектив у системі виховання студентської молоді.	75
23.	Студентське самоврядування у вищому навчальному закладі.	77

1. Визначте сутність поняття методології педагогіки. Рівні методологічного знання в педагогіці вищої школи.

Методологія в педагогічній науці — це вчення про принципи, методи, форми і процеси пізнання і перетворення педагогічної дійсності.

Методологія науки дає характеристику компонентів дослідження: об'єкта і предмета аналізу, завдань дослідження, сукупності дослідницьких методів і засобів, необхідних для їх вирішення, а також формує уявлення про етапи, послідовність руху в процесі вирішення дослідницьких завдань.

У науці визнано існування ієрархії методологій. У структурі методологічного знання виокремлюють чотири рівні: філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий і технологічний.

Гуманістична педагогіка передбачає особистісно центрований процес, орієнтований перш за все на допомогу в особистісному зростанні. Гуманістична концепція, як відомо, возвеличує людину. Її представники схильні розглядати людину як єство активне, здатне до позитивного росту, самоствердження. Найважливіший атрибут сутності людини — її свобода як здатність бути відповідальним суб'єктом власного життя

Представники: Роджерз, Маслоу, Бернз.

Беручи за основу філософські вчення, визначаються положення принципи для організації педагогічного процесу:

1. **Принцип особистісної орієнтації**, який передбачає опору на особистісні якості: спрямованість, ціннісні орієнтації, особистісний сенс, життєві плани, сформовані установки, домінуючі мотиви діяльності і поведінки.
2. **Принцип педагогічного оптимізму**, що спирається на позитивне в людині: в будь-якій ^w людині є позитивна, здорова складова, її розвиток багато в чому визначається мірою прийняття іншими значущими людьми
3. **Принцип орієнтації на ціннісні відносини**. Розвиток особистісних цінностей як соціально, так і індивідуально значущих ідей, образів, понять вважається, без сумніву, однією з пріоритетних основ виховання.

Загальнонауковий рівень методології представлений історичним, логічним, синергетичним, системним та іншими підходами.

- a. **Системний** підхід орієнтує дослідника і практика підходити до явищ життя як до систем, що мають певну побудову і свої закони функціонування. Сутність системного підходу полягає в тому, що відносно самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язку, в розвитку, русі
- b. **Історичний** підхід вимагає єдності генетичних структурних зв'язків у розвитку теорії науки, єдності історії та теорії науки і практики, єдності історичних і сучасних методів наукового дослідження.
- c. **Синергетичний** підхід передбачає дослідження процесів переходу складних систем, що мають невпорядкований стан, у впорядкований і розкриття таких зв'язків між елементами цієї системи, за якими їх сумарна дія в рамках системи перевищує за своїм ефектом просту суму функцій дії елементів, взятих окремо

- d. **Діалогічний** підхід виходить з того, що сутність людини значно багатша, різноманітніша і складніша за її діяльність. Діалогічний підхід заснований на вірі в позитивний потенціал людини, в її необмежені творчі здібності до постійного розвитку і самовдосконалення
- e. **Аксіологічний** (від грец. *axios* — цінність), або ціннісний, підхід виходить з того, що цінностями є не тільки явища і їх властивості, предмети, необхідні людям певного суспільства для задоволення їх потреб, а й ідеї, спонукання у вигляді норм та ідеалів. Ціннісні орієнтації особистості є однією з головних характеристик особистості, а їх розвиток — основним завданням виховання.

2. Дайте характеристику методам та етапам науково-педагогічного дослідження.

Методи педагогічних досліджень: - способи дослідження наукової інформації з метою встановлення закономірних зв'язків, відносин, залежностей і побудови наукової теорій, виховання, навчання, освіти.

Педагогічні дослідження за змістом поділяються на теоретичні та дослідно-експериментальні; за спрямованістю — на фундаментальні, прикладні та розробки.

Методи педагогічних досліджень			
Теоретичні	Власне педагогічні	Соціально-психологічні	Математичні
<ul style="list-style-type: none"> ■ аналіз ■ синтез ■ порівняння ■ індукція ■ дедукція ■ абстрагування ■ конкретизація ■ узагальнення ■ моделювання 	<ul style="list-style-type: none"> ■ педагогічне спостереження ■ педагогічний експеримент ■ педагогічний консиліум ■ педагогічна експедиція 	<ul style="list-style-type: none"> ■ анкетування ■ інтерв'ю ■ рейтинг ■ соціометрія ■ тестування ■ тренінг 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ранжування ■ шкалування ■ кореляція ■ регресія

Емпіричні (практичні) методи педагогічних досліджень					
Методи збору і накопичення даних	Методи контролю виміру	Методи обробки даних	Методи оцінювання	Методи впровадження результат дослідж в педагог практику	
¹ Спостереження <ul style="list-style-type: none"> ■ Бесіда 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Шкалування 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Математичні 	<ul style="list-style-type: none"> • Самооцінка ■ Рейтинг 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Експеримент ■ Дослідне 	

<ul style="list-style-type: none"> ■ Анкетування ¹ Тестування ■ Педагогічна експедиція ■ Вивчення продуктів діяльності ■ Вивчення педагогічного досвіду 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Зрізи ■ Тести 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Статистичні ■ Графічні ■ Табличні 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Узагальнення незалежних характеристик ■ Педагогічний консилиум 	навчання <ul style="list-style-type: none"> ■ Масштабне впровадження та ін.
---	--	---	---	---

Процес наукового дослідження в галузі педагогіки передбачає такі основні **етапи**:

- 1) Визначення актуальних проблем
- 2) Формулювання тем
- 3) Вибір об'єкта і визначення предмету дослідження
- 4) Визначення стану розробки проблеми в літературі
- 5) Аналіз практики
- 6) Визначення мети, дослідницьких завдань, формулювання гіпотез.
- 7) Визначення методів дослідження, проведення експериментальної роботи, вивчення передового досвіду.
- 8) Аналіз, інтерпретація, узагальнення результатів.
- 9) Оформлення результатів дослідження, розробка практичних рекомендацій і впровадження їх у життя.

Стр. 21 Кудина

3. Визначте місце педагогіки вищої школи в структурі педагогічних наук. Об'єкт і предмет педагогіки вищої школи.

Місце педагогіки:

1. Історія педагогіки
2. Загальна педагогіка
3. Соціальна педагогіка(діти сироти)
4. Порівняльна педагогіка (аналіз і ставлення освіти виховання в різних державах)
5. Вікова педагогіка (Переддошкільну педагогіку, педагог ПТУ, дошкільну, педагогіка школи), педагогіку Вищої школи, педагогіка дорослих (Андрагогіка – навчання дорослих)
6. Спеціальна корекційна педагогіка(логопедія. олігофренд-педагогіка, сурдопедагогіка, педагогіка закладів виконання покарань)
7. Професійна педагогіка
8. Методика викладання різних дисциплін(викладання мови, фізики, біології і т.д.)
9. Професійна педагогіка
10. Медична педагогіка, театральна, спортивна

Предмет педагогіки (за Олексюком) – спеціально цілеспрямований організований процес, взаємодії викладачів і студентів, спрямований на досягнення поставленої мети.

Мета педагогіки вищої школи – дослідження закономірностей розвитку освіти, навчання і виховання студентської молоді її наукової і професійної підготовки, відповідно до вимог суспільства і розробка на цій основі шляхів вдосконалення процесів підготовки кваліфікованих фахівців.

Н.В.Кузьміна	Об'єкт педагогіки вищої школи	Предмет педагогіки вищої школи
А.М.Алексюк	складна система відносин взаємодіючих елементів, провідним стержнем якої, її внутрішньою пружиною є мета виховання студентів як майбутніх спеціалістів; система вищої освіти і педагогічний процес у ній	процес створення і функціонування дійсних відношень студентів вищих навчальних закладів, які забезпечують можливість формування духовно багатого, добропорядного, свідомого громадянина, спеціаліста вищої кваліфікації різних галузей народного господарства, науки, техніки, культури, освіти тощо, патріота України [1,11]
С.С.Вітвицька	педагогічна система вищої освіти і педагогічних процесів у ній	навчально- виховний процес та процес професійної підготовки спеціаліста, культурної еліти сучасного суспільства, вивчення закономірних зв'язків, які існують між розвитком, вихованням і навчанням у ВНЗ; розробка на цій основі методологічних, теоретичних та проблем становлення сучасного висококваліфікованого спеціаліста у будь-якій галузі матеріального чи духовного виробництва
Н.А. Шевченко		дослідження особливого виду педагогічної діяльності, спрямованої на розкриття закономірностей і пошук
С.Д.Смирнов	-	раціональних шляхів навчання та формування спеціаліста вищої кваліфікації
А.І.Кузьмінський	-	проектування процесів навчання і виховання у вищій школі та управління ними навчання і виховання студентів

Метою педагогіки вищої школи є дослідження закономірностей розвитку освіти, навчання і виховання студентської молоді, її наукової і професійної підготовки відповідно до вимог суспільства і розробка на цій основі шляхів удосконалення процесу підготовки кваліфікованих фахівців.

Завдання педагогіки вищої школи полягають у:

1. дослідженні закономірностей функціонування системи вищої освіти і її складових (виховний, навчальний процеси, управління, викладач, студент і т.д.);
2. вивченні, аналізі та узагальненні практики, досвіду педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах; О розробці нових технологій, нових форм організації, методів, засобів навчання, виховання, управління в системі вищої освіти (інноватика);
3. прогнозуванні вищої освіти на найближче і віддалене майбутнє;
4. розробці теоретичних, методологічних основ інноваційних процесів, раціональних зв'язків теорії і практики, наближенні дослідницької і практичної діяльності.

Функції педагогіки вищої школи:

- 1) Загально теоретична – полягає в аналізі закономірностей педагогічного процесу вищої школи, описів педагогічних фактів, явищ, процесів, з'ясуванні за якими закономірностями, за яких умов, вони відбуваються, узагальненій оцінці їх.
- 2) Прогностична – полягає в обґрунтованому передбаченні розвитку педагогічної реальності.
- 3) Практична – прикладна, або проективно конструивна функція, полягає що на основі фундаментального знання вдосконалюються педагогічна практика вищої освіти, розробляються нові технології навчання і виховання студентської молоді, управління освітніми структурами.

4. **Визначте закони, закономірності, принципи вищої освіти.**

Проблема педагогічних законів, закономірностей і принципів є однією з найбільш актуальних у педагогіці вищої школи. Вона є предметом обговорення, аналітичних статей, але чіткого розмежування цих понять досі наука не має: іноді закономірності підміняються принципами, ототожнюються закони і закономірності.

Найбільш стриманий підхід вчених спостерігається насамперед до формулювання педагогічних законів. Справа в тому, що педагогічні закони виявляються в умовах впливу на процеси навчання і виховання великої кількості чинників, а тому не завжди дають чітко визначений, гарантований результат. Вони, як правило, мають прогностичний, імовірнісний, стохастичний характер на відміну, скажімо, від фізичних, хімічних, біологічних законів. Крім того, в соціальній сфері прояви закону складно побачити, відстежити і зафіксувати. Одні й ті самі чинники, закономірності педагогічного процесу в різних умовах, з різними суб'єктами можуть давати зовсім різні, а інколи й протилежні наслідки.

Поняття "закон" і "закономірність" вживаються у педагогіці вищої школи як філософські категорії.

Закон — це необхідні, суттєві, стійкі, повторювані відносини між явищами. Отже, закон відбиває об'єктивні, суттєві, стійкі зв'язки всередині явища, які виявляють порядок, самоорганізацію, зміни і розвиток. Якщо ж такий характер зв'язку відбувається за певних умов, тобто не завжди, то такі зв'язки виражають закономірності.

Основний закон педагогіки більшість дослідників формулюють як закон соціальної обумовленості цілей, змісту, форм організації і методів навчально-виховної діяльності. Соціальний лад, соціально-економічні відносини, рівень науково-технічного та культурного розвитку мають певний

вплив на основні компоненти навчально-виховного процесу вищої школи: його мету, завдання, зміст, форми організації, методи.

Є різні підходи і навіть **класифікації закономірностей педагогіки** вищої школи. Зокрема В.М.Галузинський та М.Б.Євтух виокремлюють такі:

- процес формування особистості студента (у процесі його навчання, виховання і розвитку) є єдиним і взаємозумовленим;

- виховання, навчання і освіта студента, його переростання у спеціаліста є так само історично зумовленим соціальним процесом;

- загальний і специфічний характер виховання студента (у широкому розумінні цього слова) є також єдиним і взаємозумовленим. Чим повніша ця єдність, тим вищим постає результат виховання;

- професійно-педагогічна діяльність викладача і навчальна діяльність студента є також взаємозумовленими і взаємозалежними;

- формування особистості студента відбувається в структурі внутрішньо колективних стосунків.

До основних закономірностей педагогіки вищої школи, доречно віднести й такі:

- чим вмотивованішим є вибір студентом майбутнього фаху і вищого навчального закладу, тим ефективнішим є навчально-виховний процес;

- результати навчання і виховання залежать передусім від активності самої особистості, від того, наскільки продуктивна її діяльність. На результати впливають також технології, що застосовуються, методи і форми організації навчально-виховного процесу;

- чим педагогічно доцільніше побудований навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі, тим сильнішим є його вплив на особистість майбутнього спеціаліста;

- чим повніше впливає навчально-виховний процес на усі сфери (вербальну, сенсорну та ін.) особистості, тим швидше відбувається розвиток і виховання студента.

Закономірності знаходять свій конкретний вияв у принципах і правилах, що з них випливають.

Під **принципами вищої освіти** розуміють вихідні, нормативні вимоги до оптимальної організації і здійснення навчально-виховного процесу у вищій школі.

Серед основних принципів назвемо такі: гуманізація, гуманітаризація, фундаменталізація, інформатизація, стандартизація, індивідуалізація, диференціація, багаторівневність, безперервність, інтернаціоналізація.

Гуманізація освіти — це орієнтація освітньої системи і усього освітнього процесу на становлення і розвиток відносин взаємної поваги студентів і педагогів, в основі яких повага прав кожної людини, підтримка почуття власної гідності, розвиток особистісного потенціалу. Саме така освіта гарантує студентам право вибору індивідуального шляху розвитку.

Гуманітаризація — це орієнтація на засвоєння тієї складової змісту освіти незалежно від її рівня і типу, яка дозволяє вирішувати головні соціальні проблеми на благо та в ім'я людини; вільно спілкуватися з представниками різних національностей і народів, будь-яких професій і спеціальностей; добре знати рідну мову, історію і культуру; вільно володіти іноземними мовами; бути економічно і юридично освіченою людиною.

Фундаменталізація — посилення взаємозв'язку теоретичної і практичної підготовки молодого людини до сучасного життя. Особливе значення надається тут глибокому і системному засвоєнню науково-

теоретичних знань з усіх дисциплін навчального плану вищого навчального закладу.

Інформатизація освіти пов'язана з широким і масовим використанням інформаційних технологій в процесі навчання. Інформатизація освіти отримала найбільше поширення у світі саме в останні десятиліття у зв'язку з доступністю для системи освіти і відносною простотою користування різноманітними видами сучасної відео-, аудіотехніки і комп'ютерів.

Стандартизація — орієнтація освітньої системи на реалізацію перш за все єдиного у державі галузевого освітнього стандарту — набору обов'язкових навчальних дисциплін з чітко визначеним їх змістом і обсягом.

Індивідуалізація — розкриття, врахування і розвиток особливостей студентів в усіх формах взаємодії з ними в навчально-виховному процесі.

Диференціація — це орієнтація освітніх установ на досягнення студентів з урахуванням, задоволенням і розвитком їх інтересів, нахилів і здібностей. Диференціація може втілюватися на практиці у різні способи: через групування студентів за ознакою рівня знань (наприклад, з іноземної мови); розподіл навчальних дисциплін на обов'язкові та за вибором навчального закладу і студента; створення індивідуальних програм для студентів відповідно до їх інтересів і професійної орієнтації і т. ін.

Диференціація передбачає, в свою чергу, поліваріантність — створення в освітній системі умов вибору і надання кожному суб'єкту шансу на успіх, стимулювання студентів до самостійного вибору і прийняття відповідального рішення, забезпечення розвитку альтернативного і самостійного мислення.

На практиці поліваріантність виявляється в можливості обирати темп навчання, досягати різного рівня освіченості, обирати тип освітнього закладу, а також диференціацію умов навчання залежно від індивідуальних особливостей студентів (в групі, індивідуально, дистанційно тощо) та ін.

Багаторівневність — це організація багатоетапного освітнього процесу, що забезпечує можливість досягнення на кожному освітньому етапі того рівня освіченості, який відповідає можливостям та інтересам людини. Кожен рівень — це період, який має свої цілі, терміни і свої характерні особливості. Завершення навчання на кожному етапі є якісним завершенням освіти: перший рівень — неповна (загальна) вища освіта (2 роки); другий рівень — базова вища освіта — бакалаврат (2 роки загальної освіти + 2 роки); третій рівень — повна вища освіта — спеціаліст (5 років); магістратура (4 роки бакалаврату + 1 рік (спеціаліст) /1-2 роки магістратури).

Безперервність означає не раз і назавжди отриману освіту, а процес постійної протягом усього життя освіти-самоосвіти людини відповідно до швидко змінюваних умов життя в сучасному суспільстві.

Інтернаціоналізація означає підготовку таких фахівців, що здатні конкурувати на міжнародному ринку праці і передбачає значну інтернаціоналізацію змісту, процесів, навчальних програм університетської освіти.

5. Охарактеризуйте моделі вищої освіти.

За визначенням фахівців, сьогодні в світі склалися такі освітні моделі.

Американська модель, школа (ясельна, початкова, середня, старша)

— коледж

— університет (бакалаврат, магістратура, докторантура).

Французька модель:

школа (материнська, початкова, колеж, ліцей)

— професійний (технологічний) інститут

— університет (ліценціат, магістратура, докторантура)

— великі школи.

Німецька модель:

школа (початкова, основна, реальна, об'єднана, гімназія)

— університет, вища фахова школа

— докторантура.

Англійська модель:

школа (ясельна, початкова, об'єднана, граматична, сучасна)

— коледж - університет (бакалаврат, магістратура, докторантура).

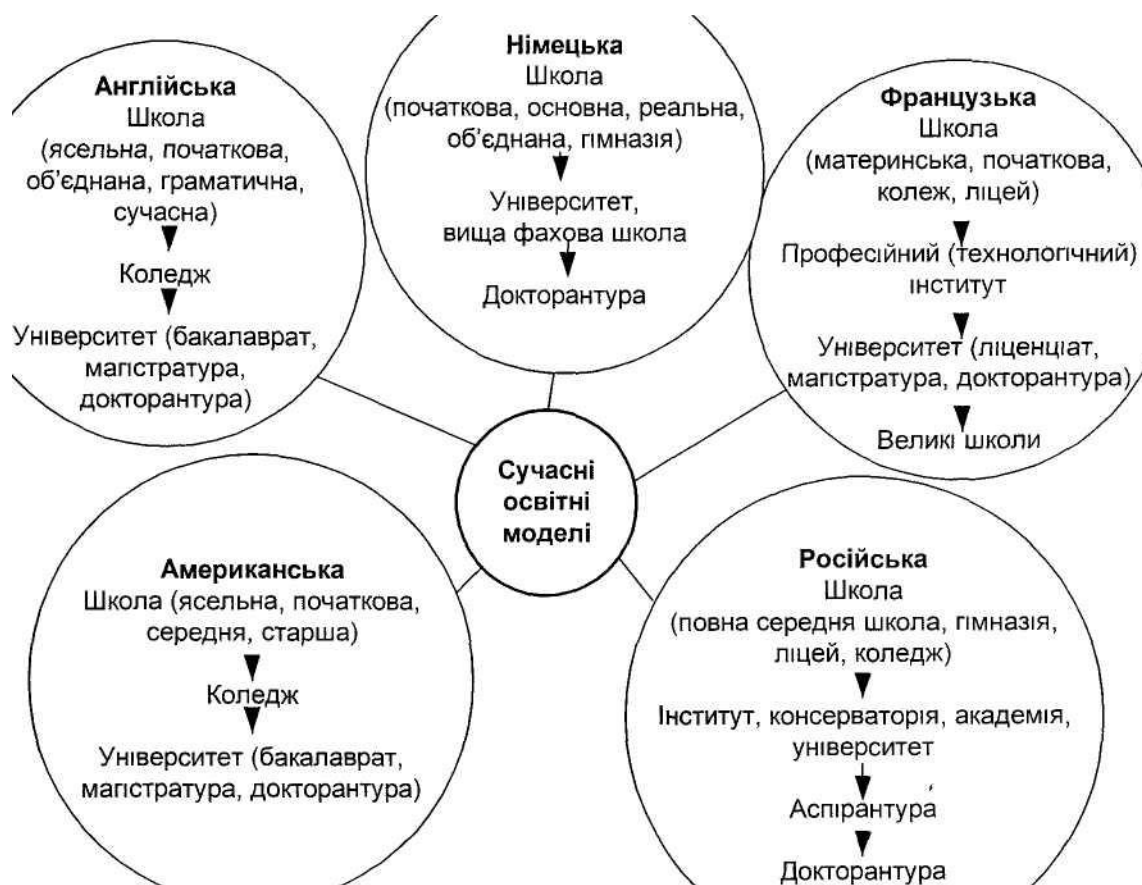
Російська модель: школа (повна середня школа, гімназія, ліцей, коледж)

— інститут, консерваторія, академія, університет

— аспірантура

— докторантура. В основу наведеної класифікації покладено структурний критерій.

За змістовою ознакою наприкінці ХХ ст. в економічно розвинених країнах світу склалися п'ять моделей вищої освіти: 1) британська, підґрунтям якої є вільне навчання особистості; 2) шотландська, що ґрунтується на цінностях корисного знання; 3) німецька, що спирається на цінності інтелектуального дослідження; 4) американська (чиказька), в основу якої покладено цінності вільного розвитку індивідуальних здібностей вільної особистості; 5) японська, що орієнтована на максимальну реалізацію особистістю свого творчого потенціалу; формування креативності і самостійності як визначальних рис фахівця.

Найпривабливішою виявилася американська. Її взяли в більшості країн за зразок для наслідування. Широкий розвиток тут післясередньої освіти, поступове трансформування її з елітарної в масову, а потім — в загальну вивело США на передній край з охопленням вищою освітою молоді з 30% у

перші повоєнні роки ХХ ст. до 60% у середині ХХ століття (проти 5% і 15% в Європі). У другій половині минулого століття у США різко зросла кількість ВНЗ "короткої" (дво-, трирічної) освіти. З'явилися проміжні заклади між середньою та університетською освітою [167].

20-та сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО (1978) визнала вищу освіту третім рівнем освіти, що має три підрівні:

1) освіта з дво-, трирічним терміном навчання, що забезпечує набуття кваліфікації, неадекватної першому університетському ступеню;

2) три-, п'ятирічна післясередня освіта, що забезпечує набуття першого університетського ступеня (бакалавр чи магістр). В окремих країнах це ступінь доктора медицини, права чи інженерії (що рівнозначне вітчизняній кваліфікації лікаря, юриста, інженера);

3) післядипломна освіта, що завершується отриманням вищих університетських ступенів чи звань (магістр, доктор філософії чи мистецтва).

Всесвітня конференція ЮНЕСКО з визнання навчальних курсів та свідомств про вищу освіту (1992) віднесла до вищої освіти всі види навчання третього рівня, що забезпечується акредитованими вищими навчальними закладами.

Реформування вищої освіти стало на межі століть глобальною проблемою. Особливо складною є ступенева освіта, яка в країнах світу довгий час була різною. В американській системі освіти виділяють три ступені: бакалаврат (як правило, чотири роки навчання), магістратура (ще два роки) і докторантура (доктор філософії — ще два-три роки).

Прийнята в Україні система вищої освіти є чотирирівневою: професійно-технічні училища; технікуми і коледжі; інститути; університети, академії. Вони забезпечують чотири освітньо-кваліфікаційні рівні — молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Те саме стосується

наукових ступенів. У більшості країн першим академічним ступенем вважають магістра і другим (в деяких країнах—першим) — доктора філософії. В окремих європейських країнах є два ступені доктора: доктор філософії та габілітований доктор. В Україні найпоширенішим науковим ступенем є кандидат наук, другим, вищим, — доктор наук.

6. Модернізація системи вищої освіти України і Європейський освітній процес.

Вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, способів мислення, проф.-світоглядних якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей здобутих у відповідній галузі на рівні ВО(вищ.освіта).

1998 р- початок Болонського процесу.

1999 болонська конвенція. Вона і стала основою для розв бол проц.

Болонський процес - своєрідний рух, освітніх національних систем, до єдиних критеріїв і стандартів, які утверджуються у європі. Нині 45 країн учасниць.

Травень 2005 Україна приєдналася до болонського процесу.

Положення, що розглядаються і мають виконуватися в рамках Болонського процесу, зводяться до шести основних позицій.

1. Введення двох циклів навчання: перший цикл — для одержання ступеня бакалавра (3-4 роки); другий — для одержання ступеня магістра (1-2 роки навчання після бакалаврату) або для одержання ступеня доктора.

2. Введення кредитної системи. Пропонується ввести в усіх національних системах освіти єдину систему обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах і зробити цю систему накопичувальною, здатною працювати в рамках концепції "навчання протягом всього життя". Система ECTS застосовується зараз , студенти на певному рівні набирають встановлену кількість кредитів.

3. Контроль якості освіти. Оцінка якості освіти буде ґрунтуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях та навичках, яких набули випускники. Також буде встановлено стандарти транснаціональної

освіти. Оцінку освітнім закладам даватимуть акредитаційні агентства, незалежні від національних урядів та міжнародних організацій.

4. Розширення мобільності. На основі виконання попередніх пунктів передбачається розвиток мобільності студентів та викладацького складу, а також внесення змін до національних законодавчих актів у галузі працевлаштування іноземців.

5. П'ята складова Болонської декларації — це забезпечення працевлаштування випускників. Проголошується орієнтація ВНЗ на кінцевий результат: знання випускників мають застосовуватися і використовуватися в усій Європі. Усі академічні ступені та інші кваліфікації повинні реалізовуватися на європейському ринку праці. Професійне визнання кваліфікації має бути полегшене.

6. Шоста складова — забезпечення привабливості європейської системи освіти. Одним із завдань, що мають бути вирішені в ході Болонського процесу, є залучення в Європу великої кількості студентів з інших регіонів світу. Вважається, що реалізовані нововведення приведуть до підвищення інтересу всього світу до вищої освіти.

Входження України у 2005 році до Болонського процесу, приєднання до загальноєвропейського освітнього простору — нагальна внутрішня потреба, зумовлена запитами ринку праці та загальносвітовими тенденціями розвитку освітньої діяльності.

Головна мета модернізації освіти в нашій країні: за рахунок розширення її доступності і поліпшення якості примножити наше основне багатство — знання, творчі здібності та ділову енергію людей. Враховуючи зарубіжний досвід, українська система освіти може змінитися, увібравши все краще з нього, з поправкою на особливості української системи.

7. Висвітліть форми навчання та форми організації навчання у вищій школі.

(жовте можна не писати як по часу буде)

Форми навчання: денна, стаціонарна, заочна, вечірня, екстернат, дистанційна, вечірньо-заочна, очно-заочна.

Форми організації навчання – способи здійснення взаємодії студентів та викладачів, в рамках якої реалізується зміст і методи навчання.

Форми організації навчального процесу : навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи.

Види навчальних занять: лекція, лабораторна, практична, семінарські, індивідуальне заняття, консультації.

- 1) **Лекція** – це основна форма проведення навчальних занять у ВНЗ призначена для засвоєння теоретичного матеріалу.

Завдання які виконує лекція:

1. Ознайомити студентів з основними формами, принципами і закономірностями вивчення предмету
2. Ознайомити, як з основними науково-теоретичними положеннями певної галузі, так і з прикладної сторони.
3. Дати студентам напрями для самостійної роботи в галузі науки
4. Провідна форма навчання, вона тісно пов'язана з іншими формами: семінари, практичні...

Переваги лекції:

1. Лекція, на відміну від підручників оперує набагато вищими можливостями
2. Економія часу, бо якщо самостійно – піти в бібліотеку, опрацювати, знайти головне.
3. Можна викладача запитати, що не зрозуміло.

4. Лекція має професійно – педагогічне значення, для тих хто хоче стати професійними викладачами

5. Коли матеріал подається емоційно, то він сприймається набагато краще.

Недоліки лекції:

1) Пасивне сприйняття

2) Недостатньо формує самостійне мислення

Види лекцій:

- 1) Вступна лекція
- 2) Тематична -- розкриває матеріал конкретної теми навчальної програми
- 3) Заключна – підсумки вивч матеріалу
- 4) Оглядова – перед виробничою практикою.

Вимоги до сучасної лекції: науковість та інформативність, доказовість і аргументованість.

Емоційність викладу: ефективна методика побудови лекції, виклад матеріалу літературно-зрозумілою мовою з викор ауд/від метеріалів, дедуктивних методів.

2) Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальних дисциплін та формує вміння та навички їх практичного застосування.

Мета: поглиблювати, поширювати, деталізувати знання, виробляти навички професійної діяльності, розвивати наукове мислення та мовлення.

Головна мета семінару – забезп можливість оволодіти навчками використання теоретичних знань.

Практичне заняття проводиться з половиною групи: 10-15 студентів.

Завдання:

- 1) Формування пізнавальної мотивації
- 2) Закріплення повторення знань
- 3) Контроль
- 4) Організація педагогічного спілкування
- 5) Професійне використання знань

Структура практичного заняття:

- 1) Попередній контроль знань, вмінь та навичок.
- 2) Постановка загальної проблеми, її обговорення
- 3) Виконання практичних завдань з їх обговорення
- 4) Виконання контрольних завдань

Семінарське заняття – від латинської семінаріум – розсадник – форма навчального заняття на якому викладач організовує дискусію навколо попередньо-визначених тем, до яких студенти готують виступи

Типи семінарів:

- 1) Просимінари
- 2) Власне семінари
- 3) Спец. Семінари
- 4) Наукові студентські семінари

3) Самостійна робота студентів- спланована робота, що виконується за завданнями та під методичним керівництвом викладача, але без його безпосереднього керівництва.

Виділяють аудиторну і позааудиторну.

Мета срс: Розвиток самостійності та креативності, тобто здатності реалізовувати та організовувати свою діяльність

Рівні СРС:

- 1) Репродуктивний
- 2) Стандартизований рівень – трансформація розв’язання задач, складання планів, написання рефератів.
- 3) Пошуковий, творчий – пошук нової інформації...

Основні види СРС:

- 1) Робота з підручниками, посібниками, першоджерелами
- 2) Виконання індивідуальних завдань: курсові, магістерські дипломні роботи.

4) Наукова дослідна робота студентів(НДРС) – є складовою самостійної роботи, є необхідним компонентом підготовки фахівців над вищою освітою.

Форми НДРС(науково дослідної роботи студентів):

- 1) НДРС включено в навчальний план
- 2) Творча діяльність студентів
- 3) Організаційно масові заходи з
- 4)

8. Підготовка та проведення лекцій.

2) **Лекція** – це основна форма проведення навчальних занять у ВНЗ призначена для засвоєння теоретичного матеріалу.

Завдання які виконує лекція:

1. Ознайомити студентів з основними формами, принципами і закономірностями вивчення предмету
2. Ознайомити, як з основними науково-теоретичними положеннями певної галузі, так і з прикладної сторони.
3. Дати студентам напрями для самостійної роботи в галузі науки
4. Провідна форма навчання, вона тісно пов'язана з іншими формами: семінари, практичні...

Переваги лекції:

1. Лекція, на відміну від підручників оперує набагато вищими можливостями
2. Економія часу, бо якщо самостійно – піти в бібліотеку, опрацювати, знайти головне.
3. Можна викладача запитати, що не зрозуміло.
4. Лекція має професійно – педагогічне значення, для тих хто хоче стати професійними викладачами
5. Коли матеріал подається емоційно, то він сприймається набагато краще.

Недоліки лекції:

- 3) Пасивне сприйняття
- 4) Недостатньо формує самостійне мислення

Види лекцій:

- 1) Вступна лекція
- 2) Тематична -- розкриває матеріал конкретної теми навчальної програми

- 3) Заключна – підсумки вивч матеріалу
- 4) Оглядова – перед виробничою практикою.

Вимоги до сучасної лекції: науковість та інформативність, доказовість і аргументованість.

Емоційність викладу: ефективна методика побудови лекції, виклад матеріалу літературно-зрозумілою мовою з викор ауд/від метеріалів, дедуктивних методів.

Алгоритм підготовки до лекції:

- 1) Визначення особливостей аудиторії
- 2) Відбір необхідної інформації
- 3) Визначення наукового змісту лекції
- 4) Аналіз наукової літератури, посібників, підручників і т.п.
- 5) Розроблення плану лекції
- 6) Написання тексту лекції.

Загальні умови побудови лекції:

- 1) Повідомлення плану лекції (в план вкл вузлові питання)
- 2) Увязка з попередніми лекціями
- 3) Розкриття теми лекції
- 4) Підведення підсумків

Природна динаміка лекції включає 4 фази:

- 1) Початок сприймання 4 - 5 хв.
- 2) Оптимальна активність приймання 25-30 хв.

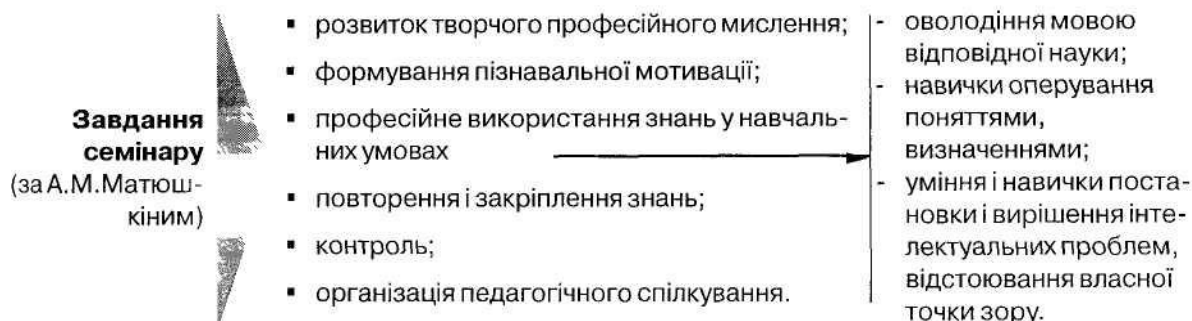
3) Фаза вольових зусиль 10-15 хв.

4) Фаза вираженої втоми студентів 25-30 хв.

9. Визначте місце практичних та семінарських занять в організації процесу навчання.

Семінарські заняття (від лат. *seminarium* — розсадник) — форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів шляхом підготовки індивідуально виконаних завдань.

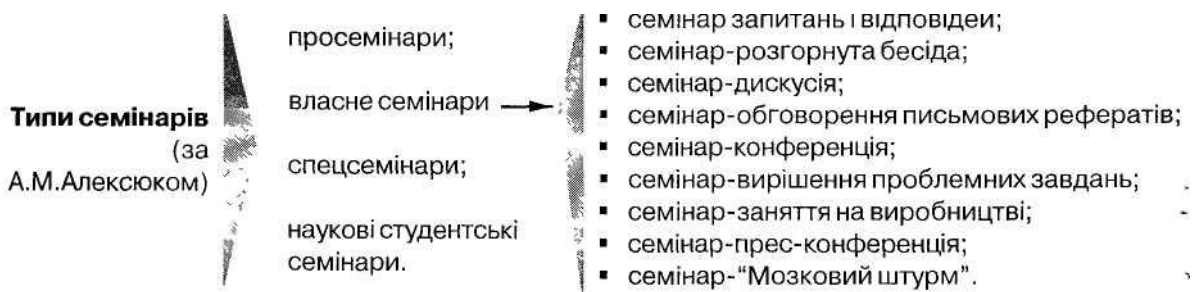
Головна мета семінару — забезпечити студентам можливість оволодіти вміннями і навичками використання теоретичних знань стосовно особливостей галузі, що вивчається, систематизувати опрацьовану студентами літературу, зіставивши її з матеріалом лекції, формувати вміння критично оцінювати різні джерела знань.

Функції семінару

■ поглиблення, конкретизація і систематизація знань, отриманих студентами на попередніх етапах навчання (лекції, самостійна робота, консультації);

■ розвиток навичок самостійної роботи студентів, формування наукового способу мислення.

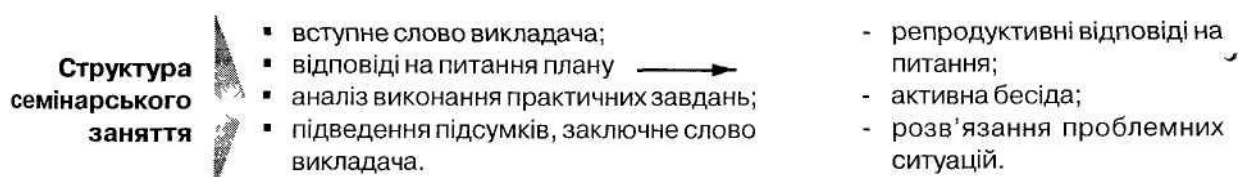
Переваги семінарсько-практичної форми організації навчання

- поглиблюються, розширюються, деталізуються знання, отримані на лекції в узагальненому вигляді; :
- формуються вміння та навички професійної діяльності;
- розвивається наукове мислення студентів та їх мова;
- перевіряються знання студентів;
- забезпечується зворотній зв'язок.

Недоліки традиційної (групової) форми організації семінарського заняття

- студенти в основному демонструють індивідуальні знання, спілкування практично відсутнє;
- недостатнє співробітництво та взаємодопомога;
- недостатнє особистісне включення студентів у навчальну діяльність;
- обмежена інтелектуальна активність студентів;
- дистанція між викладачем і студентами перешкоджає активному спілкуванню;

■ студенти мають можливість відмовчатися під час семінару, займатися іншою роботою.

Завдання педагога під час проведення дискусії на семінарі

- визначити коло проблем і питань, що підлягають обговоренню; .
- відібрати основну і додаткову літературу;
- розподілити функції студентів у колективній роботі;
- підготувати студентів до обраної рольової участі;
- керувати роботою семінару;
- підвести загальні підсумки дискусії.

Умови ефективного використання дискусії на семінарі

- всі учасники дискусії мають бути підготовленими до неї;
- кожен учасник повинен мати чіткі тези, точну постановку завдання;
- дискусія має бути спрямована на з'ясування проблеми, а не на "змагання" її учасників;
- протилежні точки зору не повинні нівелюватися - саме їх наявність просуває дискусію уперед;
- дискусійні зауваження мають бути зрозумілими;

■ при жвавій дискусії викладачеві слід утримуватися від власного виступу.

Різноманітність семінарських занять обумовлюється, як правило, різноманітністю практичної частини: обговорення рефератів, виконання тренувальних вправ, розв'язання задач, аналіз виступів, повідомлень за результатами спостережень, експериментів тощо.

Критерії оцінки якості семінарського заняття	Цілеспрямованість	<ul style="list-style-type: none"> ▪ постановка проблеми; ▪ зв'язок теорії з практикою; ▪ зв'язок з майбутньою професією; ▪ наявність основної ідеї.
	Планування	<ul style="list-style-type: none"> ▪ виділення головних питань, пов'язаних з майбутнім фахом; ▪ наявність новинок у списку літератури; ▪ наявність чіткого плану.
	Організація	<ul style="list-style-type: none"> ▪ уміння викликати та підтримати дискусію; ▪ конструктивний аналіз всіх відповідей; ▪ раціональне використання навчального часу; ▪ наявність чіткої організації.
	Стиль проведення семінару	<ul style="list-style-type: none"> ▪ жвавий / живий / в'ялий.
	Відносини "Викладач-студент"	<ul style="list-style-type: none"> ▪ поважні / в міру вимогливі / байдужі.
	Керування групою	<ul style="list-style-type: none"> ▪ швидкий контакт; ▪ впевнена поведінка у групі; ▪ справедливі взаємовідносини зі студентами; ▪ стиль спілкування; ▪ робота зі студентами різного рівня підготовки.
	Зауваження викладача	<ul style="list-style-type: none"> ▪ наявність зауважень, їх характер (кваліфіковані, узагальнені та ін).
	Ведення записів студентами на семінарі	<ul style="list-style-type: none"> ▪ регулярно / рідко / не ведуть.

10. Самостійна робота студентів. Курсові, дипломні, магістерські роботи. Науково-дослідна робота студентів. Практична підготовка студентів.

У сучасній педагогіці вищої школи по-різному визначається сутність самостійної роботи студентів. Одні (наприклад, П.І.Підкасистий) розглядають її як **засіб організації та виконання студентами визначеної пізнавальної діяльності**. Відповідно до цього самостійну роботу студентів поділяють на **аудиторну та позааудиторну**. Інші (В. А.Казаков) — як один із **видів навчальних занять, що відбуваються за відсутності викладача**. Такий підхід дозволяє дати таке визначення сутності самостійної роботи:

самостійна робота студентів — це спланована робота студентів, що виконується за завданнями та під методичним керівництвом викладача, але без його безпосереднього керівництва.

У "Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах" зазначається, що самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. У навчальних планах на самостійну роботу з вивчення конкретної дисципліни відводиться від 1/3 до 2/3 загального обсягу часу.

Зміст самостійної роботи студентів над конкретною дисципліною визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Навчальний матеріал з дисципліни, передбачений робочою навчальною програмою для засвоєння студентами в процесі позааудиторної самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, що опрацьовувався під час аудиторних занять.

Мета самостійної роботи студентів — розвиток самостійності та креативності, тобто здатності організовувати та реалізовувати свою діяльність без стороннього керівництва та допомоги.

Основні види самостійної роботи студентів

- робота над підручниками, навчальними посібниками, першоджерелами на лекціях, семінарах і у позанавчальний час (конспектування, реферування, складання тез тощо);
- робота над конспектами до проведення лекційних занять і після них;
- робота у лабораторіях, на практичних заняттях, над документами тощо;
- виконання вправ, розв'язання завдань, самостійні спостереження, написання творів та переказів;
- підготовка доповідей, наукових повідомлень, переклад спеціальної літератури і завдань;
- виконання індивідуальних завдань (курсіві, дипломні, магістерські роботи, науково-дослідна робота у позанавчальний час).

Умови ефективно організації самостійної роботи студентів

- комплексний підхід до організації самостійної роботи студентів в усіх формах навчальної роботи;

- поєднання усіх рівнів самостійної роботи студентів;

- забезпечення контролю за якістю виконання (вимоги, консультації);

- варіативність форм контролю.

Умови успішного виконання самостійної роботи

- умотивованість навчального завдання (для чого, чому сприяє);

- чітка постановка пізнавальних завдань;

- володіння алгоритмами виконання роботи, знання студентом способів її виконання;

- чітке визначення викладачем обсягу роботи, термінів представлення форм звітності;

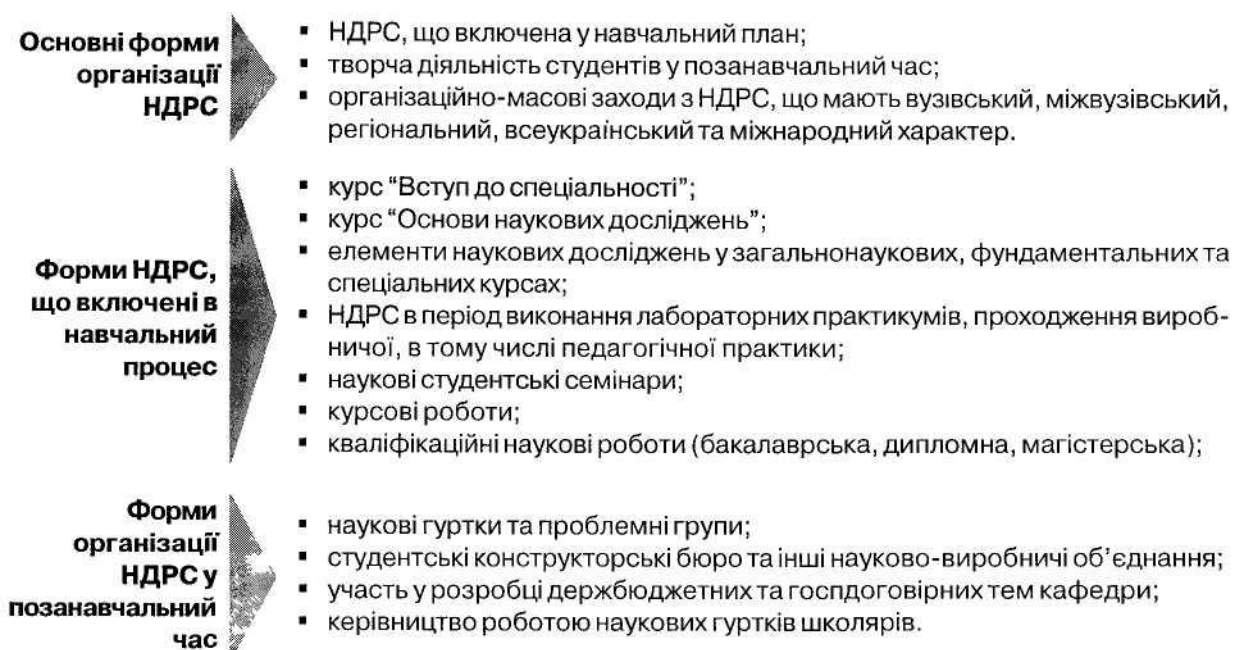
- визначення видів консультаційної допомоги (настановчі, тематичні, проблемні консультації);

- критерії оцінки, звітності тощо;

- види та форми контролю (практикум, контрольні роботи, тести, семінар тощо).

Складовою самостійної роботи студентів є **науково-дослідна робота (НДРС)**, значення якої останнім часом суттєво зросло. Так, Законом України "Про освіту" визначено, що науково-дослідна робота є складовою підготовки фахівців, тому НДРС повинна стати невід'ємним компонентом підготовки фахівців з вищою освітою. Закон України "Про вищу освіту", сучасні концепції вищої освіти передбачають формування у студентів вміння

самостійно, свідомо і відповідально вчитися, а також створення у навчальних закладах необхідних умов для формування у студентів творчих здібностей, виховання особистості, здатної до саморозвитку як під час навчання у вищій школі, так і у подальшій професійній діяльності.

Масові заходи в системі організації НДРС

- наукові студентські конференції;
- студентські олімпіади;
- конкурси наукових студентських робіт;

Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно при консультуванні

Види індивідуальних завдань

- реферати;
- курсові роботи;
- дипломні роботи;

- магістерські роботи.

Реферат (від лат. *referre*, що означає повідомляю, доповідаю) — це короткий виклад у письмовій чи усній формі основного змісту наукової праці чи ряду праць, що вивчалися студентом, з аналізом запропонованих шляхів вирішення певної проблеми, а також висловленням власних міркувань щодо цієї проблеми.

Завдання реферату

- розвиток мислення студентів (вміння аналізувати, зіставляти та узагальнювати різні точки зору, вміння характеризувати конкретний матеріал, формулювати висновки);

- розширення світоглядної парадигми у студентів та поглиблення їх фахових знань з навчальної дисципліни;

- формування вмінь реферування;

- розвиток базисних умінь наукової роботи (вміння самостійно знаходити необхідний науковий матеріал, користуватися довідковою літературою, складати список використаної літератури, формулювати висновки);

- оволодіння основами наукового писемного мовлення;

- формування гностичних умінь, необхідних для оволодіння певною дисципліною;

- розвиток умінь установлювати зв'язки певної науки з іншими науками та визначати характер цих зв'язків;

■ розвиток умінь самостійно знаходити й вивчати наукову літературу, використовуючи цей матеріал для підготовки огляду наукової літератури, пов'язаної з історією вивчення певних теоретичних питань.

Курсова робота — самостійна робота дослідницького характеру, спрямована на пошук, поглиблення, узагальнення і закріплення знань, одержаних під час навчання та їх застосування для комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Завдання курсової роботи

¹ поглиблення знань студентів з актуальних проблем певної галузі науки;

■ подальший розвиток умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел;

■ формування дослідницьких умінь та навичок студентів;

■ стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку;

■ розвиток умінь аналізувати передовий досвід;

■ формування вмінь самостійної обробки навчально-методичних матеріалів та їх практичної реалізації.

Дипломна робота — самостійне наукове дослідження експериментального або теоретико-прикладного характеру, що виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Завдання дипломної роботи

■ розширення й поглиблення теоретичних знань студентів з обраної проблеми, систематизація й аналіз сучасних наукових підходів до розв'язання теоретичних та практичних завдань;

■ поглиблення знань студентів із суміжних наук;

- удосконалення вмінь та навичок студентів самостійно вести наукові дослідження, користуватися сучасною методикою їх проведення;

- набуття навичок організаційної роботи в процесі постановки і проведення експерименту;

- розвиток умінь студентів застосовувати одержані знання при вирішенні конкретних наукових завдань;

- удосконалення навичок самостійної роботи студентів з науковою літературою;

- формування готовності й здатності студентів до самоосвіти й саморозвитку, самостійної дослідницької роботи в майбутній професійній діяльності.

Магістерська робота — наукова робота теоретичного, теоретико-експериментального чи теоретико-прикладного характеру, спрямована на самостійне розв'язання складних дослідницьких завдань, пов'язаних з певною науковою або науково-практичною проблематикою кафедри.

Завдання магістерської роботи

- розширення теоретичних знань студентів з фахової підготовки;

- систематизація та самостійний аналіз сучасних підходів до розв'язання складних питань, пов'язаних із новітньою інтерпретацією певних наукових проблем, що є об'єктом магістерського дослідження;

- поглиблення знань студентів із суміжних наук;

- подальше удосконалення умінь та навичок самостійної роботи студентів з науковою літературою, виявлення тенденцій і закономірностей процесів, які досліджуються;

■ формування умінь самостійно визначати об'єкта етапи магістерського дослідження, обґрунтувати систему заходів, необхідних для розв'язання теоретичних та прикладних завдань;

■ розвиток умінь самостійно формулювати найбільш вагомі узагальнення основних результатів, розробляти науково-практичні рекомендації.

Консультація — форма навчального заняття, на якому студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

- Консультації**
- індивідуальні (пов'язані з виконанням індивідуальних завдань)
  - групові (пояснення теоретичних питань навчальної дисципліни)

Важливою формою організації навчання у вищій школі, обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття необхідного кваліфікаційного рівня, є **практична підготовка**.

Мета практичної підготовки – набуття студентом професійних навичок та вмінь.

**Види
практичної
підготовки**

ознайомча практика;
навчальна практика;
виробнича практика;
переддипломна практика.

11. Охарактеризуйте методи навчання, особливості використання методів навчання у вищій школі.

Методи навчання — це впорядковані способи взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, скеровані на вирішення навчально-виховних завдань вищої школи.

Методи навчання є одним з найважливіших компонентів навчального процесу. Без відповідних методів діяльності неможливо реалізувати цілі і завдання навчання, досягнути відповідних результатів.

У процесі навчання зв'язок методу з іншими компонентами взаємо - зворотний: метод є похідним від цілей, завдань, змісту і форм організації навчання; водночас він суттєво впливає на можливості їх практичної реалізації. Навчання прогресує настільки, наскільки дозволяють йому рухатись уперед застосовані методи.

Багатовимірність, складність і неоднозначність структури методів навчання є причиною їх різноманітних класифікацій.

У передвоєнні роки ХХ століття у підручниках з педагогіки ця класифікація була досить спрощеною: усі методи поділялися на три групи за трьома найпоширенішими джерелами знань — словесні, наочні, практичні. Ця класифікація увійшла в історію педагогіки як традиційна.

Пошуки дидактів другої половини ХХ ст. були спрямовані на спробу створити класифікатор методів навчання. Існують різноманітні типології, в яких методи навчання систематизуються за різними критеріями і ознаками: наприклад, класифікація методів за призначенням (М.А.Данилов, Б.П.Єсіпов); за типом (характером) пізнавальної діяльності (І.Я.Лернер, М.Н.Скаткін), за дидактичною метою (Г.І.Щукіна, І.Т.Огородніков та ін.), за логікою передачі й сприймання навчальної інформації (С.Г.Шаповаленко); за ступенем керівництва навчальною роботою (П.І.Підкасистий,

В.Ф.Паламарчук, В.І.Паламарчук). Німецький дидакт Л.Клінгберг виокремлює методи у поєднанні з формами співробітництва у навчанні, а польський вчений К.Сосницький вважає, що існують два методи навчання: презентативний і пошуковий.

Найбільш поширена в дидактиці останніх десятиліть класифікація Ю. К. Бабанського, в якій гармонійно систематизовано наукові пошуки багатьох дослідників проблеми методів навчання.

Одним із найперспективніших напрямів сучасних досліджень дидактів є розробка бінарних і полінарних класифікацій методів навчання, де останні групуються на основі двох або більше загальних ознак. Ці методи вперше були викладені ще в 20-х роках ХХ ст. автором підручника з педагогіки А.П.Пінкевичем, пізніше в 40-х роках розроблялися Б.Є.Райковим, у 50-х рр. цього ж століття — М.М.Верзиліним.

Вітчизняний дидакт А.М.Алексюк детально обґрунтував бінарну класифікацію методів, в основі якої лежать дві ознаки: характер і рівень пізнавальної самостійності та активності тих, хто навчається, та джерело, з якого набуваються знання.

Рівні застосування методів навчання	▪ інформаційний (догматичний)	словесна форма набуває бінарного характеру словесно-інформаційного методу;
	▪ проблемний (аналітичний)	словесна форма набуває бінарного характеру словесно-проблемного методу;
	▪ евристичний (пошуковий)	словесна форма набуває бінарного характеру словесно-евристичного методу;
	▪ дослідницький	словесна форма набуває характеру словесно-дослідницького методу.

Аналогічно класифікуються бінарні методи **наочної** (наочно-інформаційний, наочно-проблемний, наочно-практичний, наочно-евристичний, наочно-дослідницький методи) та **практичної** форми (практично-евристичний і практично-проблемний методи).

Бінарну класифікацію методів навчання, в якій поєднані джерела знань, рівні пізнавальної активності, а також логічні способи навчального пізнання, запропонували В.Ф.Паламарчукта В. І. Паламарчук.

Жодна з розглянутих класифікацій методів не позбавлена недоліків, кожна з них має певні обмеження, адже практика завжди складніша і багатша за спроби класифікувати її. Тому пошуки довершеніших класифікацій, позбавлених суперечностей попередніх, тривають.

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ (за Ю.К.Бабанським)

Методи організації! здійснення навчально-пізнавальної діяльності	I підгрупа	За джерелом інформації	словесні: розповідь, бесіда, лекція наочні: ілюстрація, демонстрація практичні: досліди, вправи, навчально-виробнича праця
	II підгрупа	За логікою передачі і сприймання навчальної інформації	індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні
	III підгрупа	За ступенем самостійності і мислення школярів при засвоєнні знань	репродуктивні, пошукові, дослідницькі
	IV підгрупа	За ступенем керування учінням	навчальна робота під керівництвом учителя; самостійна робота з книгою; письмова робота, лабораторна робота, виконання трудових завдань
Методи стимулювання	I підгрупа	Методи стимулювання	пізнавальні ігри, навчальні дискусії; створення ситуацій емоційно-

і ння мотивації навчально- пізнавальн ої діяльності		я інтересу до навчання	моральних переживань; створення ситуацій пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості
	II підгрупа	Методи стимулюванн я обов'язку і відповідальн ості в учінні	переконання у значущості навчання; вимоги, вправи з виконання вимог; заохочення, покарання
Методи контролю і самоконтро лю в навчанні	I підгрупа	Методи усного контролю	індивідуальне опитування; фронтальне опитування; усні заліки, усні іспити; програмоване опитування
	II підгрупа	Методи письмового контролю	контрольні письмові роботи; заліки; іспити; програмовані письмові роботи
	III підгрупа	Методи лабораторно- практичного контролю	контрольні та лабораторні роботи, машинний контроль

**КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ (за І.Я.Лернером і
М.М.Скаткіним)**

Метод	Вид діяльності	Рівні розумово ї діяльності і студента	Рівень знань	Сутність навчання	Шляхи удоскон алення методів навчанн я
Пояснюва льно- ілюстрації	За допомогою учителя (репродуктивний)	1- упізнаван ня	І-знання-зна- йомство	Традиційн е навчання	Програ – моване навчання

вний	)			процес передачі готових відомих знань	
Репродуктивний	Сам учень (за допомогою зразка, алгоритма, правила тощо)	II-відтворення	II-знання-копії		
Проблемний виклад	За допомогою вчителя (продуктивний)	III - застосування	III - знання-уміння	Проблемне навчання процес активного пошуку і відкриття нових знань	Ділові ігри
Частково пошуковий	Продуктивний під керівництвом учителя	III - застосування IV-творчість	III - знання-уміння IV - знання-трансформація		
Дослідницький	Продуктивний без допомоги вчителя	IV-творчість	IV- знання-трансформація		

Алгоритм оптимального вибору методів навчання (за Ю.К.Бабан-ським)

- Визначити, чи матеріал вивчатиметься самостійно чи під керівництвом викладача.
- Визначити співвідношення репродуктивних і продуктивних методів. Якщо дозволяють умови, перевагу надавати продуктивним методам.
- Визначити співвідношення індуктивних і дедуктивних, аналітичних та синтетичних методів. У разі, якщо емпірична база для дедукції та аналізу підготовлена, то перевагу слід надати дедуктивним та синтетичним методам.
- Визначити міру і спосіб поєднання словесних, наочних та практичних методів.
- Прийняти рішення про необхідність застосування методів стимулювання.

■ Визначити час використання методів контролю і самоконтролю.

■ Розробка запасних варіантів на випадок відхилення реального процесу навчання від запланованого.

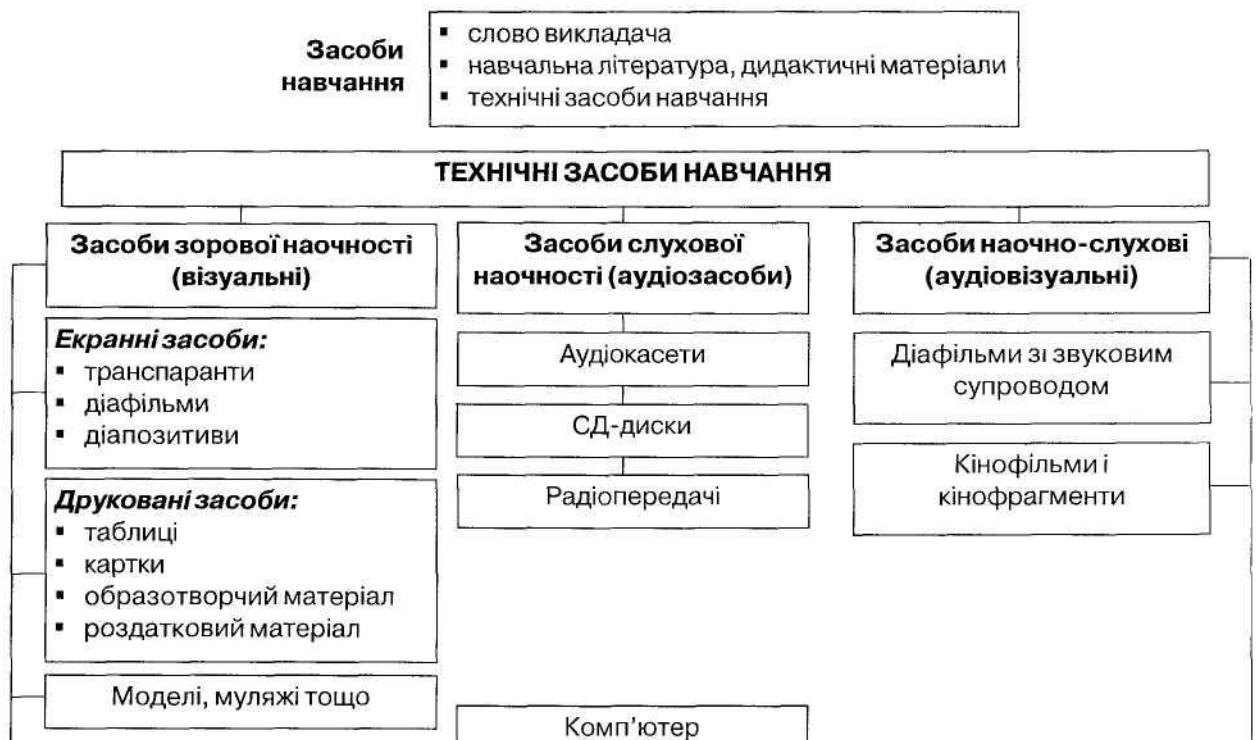
Ефективність використання методів навчання у сучасній вищій школі значною мірою обумовлена оптимальною підтримкою засобів навчання, втому числі матеріально-технічних.

Засоби навчання (дидактичні засоби) — це різноманітні матеріали, предмети, знаряддя, що викликають сенсомоторні стимули (впливають на зір, дотик тощо) і, виконуючи специфічні дидактичні функції, оптимізують процес досягнення студентами визначених цілей навчання.

12. Охарактеризуйте засоби навчання, **особливості** використання у вищій школі.

Засоби навчання (дидактичні засоби) — це різноманітні матеріали, предмети, знаряддя, що викликають сенсомоторні стимули (впливають на зір, дотик тощо) і, виконуючи специфічні дидактичні функції, оптимізують процес досягнення студентами визначених цілей навчання.

9

13. Визначте поняття діагностики знань і умінь, її структурні компоненти.

У поняття "діагностика" вкладається більш широкий і глибокий сенс, ніж у поняття "контроль" і "перевірка знань, умінь, навичок". Остання, наприклад, тільки констатує результати, не пояснюючи їх походження. Тоді як **діагностика** розглядає результати із врахуванням способів їх досягнення, виявленням тенденції і динаміки навчального процесу. **Діагностика визначається як система точного** визначення результатів дидактичного процесу і включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, прогнозування, вияв динаміки, тенденцій навчального процесу.

Контроль за своєю суттю — це встановлення зворотного зв'язку, тобто отримання викладачем інформації про результати навчальної діяльності студентів і прийняття рішення про характер наступної діяльності в залежності від цієї інформації. Педагог отримує також відомості про характер самостійної навчальної діяльності студента. Контроль показує педагогові, наскільки його власна робота була плідною, чи вдало він використав можливості педагогічного процесу.

14. Функції контролю та педагогічні вимоги до контролю успішності студентів.

Функції контролю:

- контрольна;
- дидактична;
- виховуюча;
- діагностична;
- організаційна;
- методична;
- освітня;
- коригуюча;
- функція перевірки знань;
- вимірювання знань та оцінювання;
- диференціююча;
- стимулююча;
- розвиваюча;
- прогностична;
- керуюча;
- соціалізуюча;
- констатуюча.

Педагогічні вимоги до контролю успішності студентів

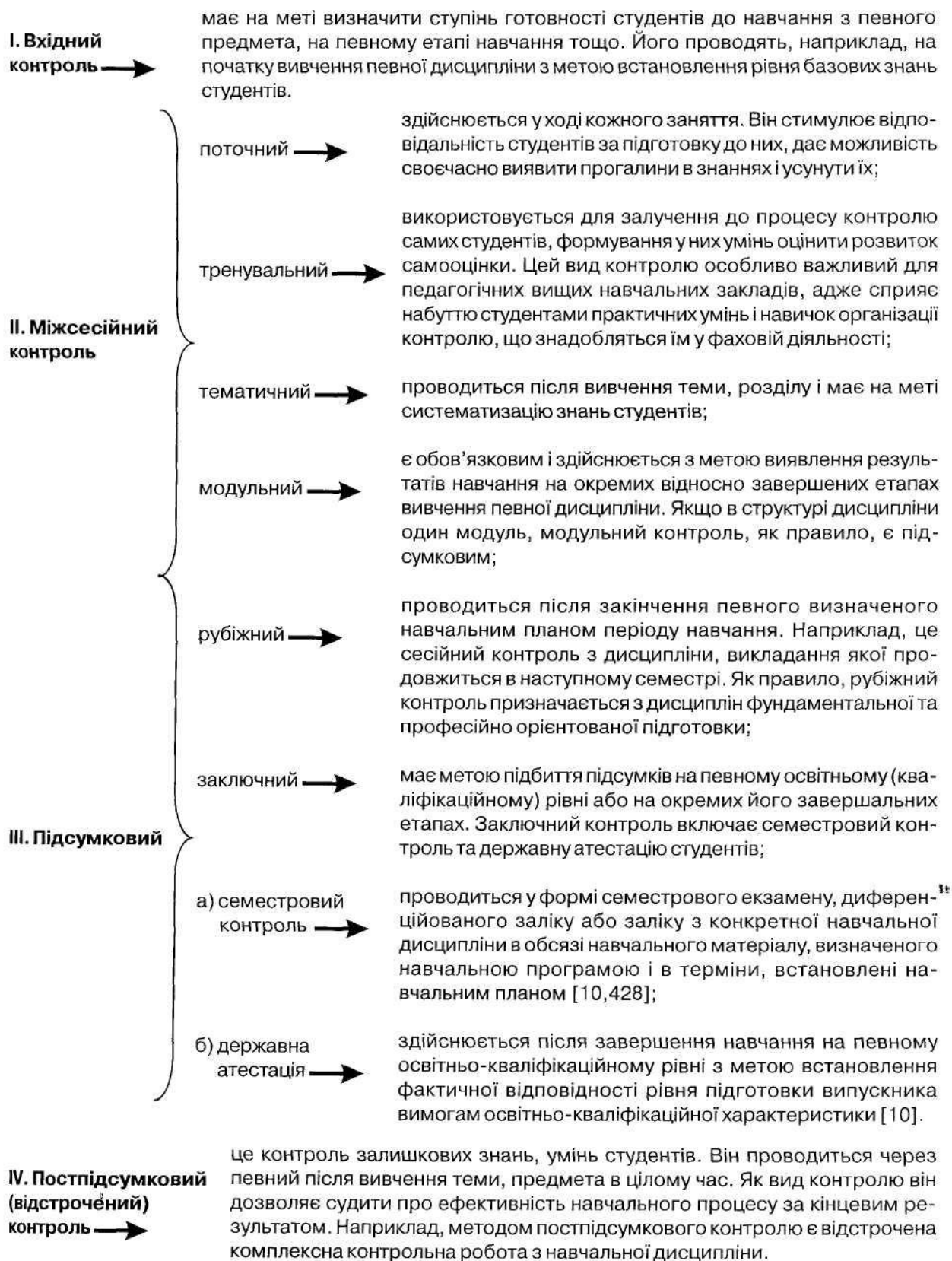
- ясність і конкретність мети контролю;
- об'єктивність, що виявляється у створенні таких умов, за яких студенти можуть максимально повно виявити свої знання, а також у висуненні єдиних вимог до них;
- систематичність;

- всебічність контролю - забезпечення перевірки теоретичних знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок;
- різноманітність видів, форм організації і методів контролю;
- врахування специфіки навчальної дисципліни;
- врахування індивідуальних особливостей студентів;
- доброзичливість, забезпечення позитивної емоційної атмосфери в ході контролю;
- зрозумілість критеріїв оцінки, поєднання оцінки з самооцінкою;
- аргументованість оцінки, її високий авторитет, неприпустимість упередженого ставлення до студентів;
- єдність вимог з боку науково-педагогічних працівників.

15. Види контролю результатів навчальної діяльності студентів.

Виокремлюють такі основні види контролю у вищій школі: вхідний, тренувальний, поточний, модульний, рубіжний, підсумковий (заключний), постпідсумковий (відстрочений), які пропонуємо класифікувати таким чином:

NEXT PAGE

16. **Форми організації і методи контролю.**

Контроль за своєю суттю — це встановлення зворотного зв'язку, тобто отримання викладачем інформації про результати навчальної діяльності студентів і прийняття рішення про характер наступної діяльності в залежності від цієї інформації. Педагог отримує також відомості про характер самостійної навчальної діяльності студента. Контроль показує педагогові, наскільки його власна робота була плідною, чи вдало він використав можливості педагогічного процесу.

Під час контролю отримує інформацію про свою навчальну діяльність і сам студент. Контроль допомагає йому зрозуміти, яких успіхів він досяг, і побачити недоліки.

Постійний контроль дисциплінує, привчає до певного ритму, розвиває волюві якості.

Контроль здійснюється у різних організаційних **формах: індивідуальній, груповій, фронтальній.**

При контролі використовують різні методи. **Методи контролю** — це способи, за допомогою яких визначається результативність навчально-пізнавальної діяльності студентів і педагогічної роботи викладачів.

У педагогічній практиці використовують методи усного, **письмового, практичного, комп'ютерного** контролю і самоконтролю. Поєднання різних методів контролю називають комбінованим контролем. Звичайно

поєднують методи усного і письмового контролю.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ				
усний	письмовий	практичний	комп'ютерний	самоконтроль
залік іспит контрольна робота колоквіум співбесіда усне опитування захист курсової, дипломної, магістерської роботи	залік іспит контрольна робота тест звіт реферат курсова робота дипломна робота магістерська робота	лабораторна практична контрольна робота; журнал спостережень; щоденникові записи	контролюючі програми	тести контролюючі програми, в тому числі комп'ютерні

Під час **усного опитування** контролюються не тільки знання, але й тренується усне мовлення, розвиваються навички спілкування. **Письмові роботи** дозволяють документально встановити рівень знання матеріалу, але вимагають великих витрат часу для викладача. **Курсові, дипломні і магістерські** роботи сприяють формуванню творчої особистості майбутнього фахівця.

Колоквіум є таким методом фронтального контролю, який має на меті закріплення, поглиблення знань, контрольне повторення з теми або розділу, можливо, з обов'язкових для вивчення наукових першоджерел. Колоквіум передбачає бесіду викладача зі студентами з питань, які заздалегідь їм не повідомляються. З метою більшої систематизації і кращого закріплення матеріалу питання рекомендують ставити в логічній послідовності. Це особливо важливо, коли запитання і відповідь на нього слухає уся академічна група. Під час співбесіди враховуються також доповнення і виправлення відповідей студентами, у кінці колоквіуму викладач виставляє усім оцінки, які під час підсумкового контролю дозволять краще уявити динаміку засвоєння студентом програмового матеріалу [7, 124].

Залік — метод підсумкового контролю, який проводиться усно, письмово, за допомогою комп'ютерних програм в індивідуальній, груповій формі або фронтально.

- Під час заліку перевіряються результати засвоєння студентами певного навчального курсу, виконання практичних, лабораторних, курсових робіт (проектів), завдань навчальної або виробничої практики.

Диференційований залік — це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з певної дисципліни виключно на підставі результатів виконаних індивідуальних завдань (розрахункових, графічних тощо). Семестровий диференційований залік планується при відсутності модульного контролю та екзамену і не передбачає обов'язкову присутність студентів.

Іспити складаються, як правило, за білетами, затвердженими кафедрою. Деякі викладачі практикують іспити за білетами у вигляді вільної бесіди, запитання ж білету є стрижнем бесіди, оцінка оголошується як її підсумок. Іноді проводять іспити без білетів, іспити з "відкритим підручником". Останні розраховані на перевірку уміння швидко знайти необхідну інформацію, користуватися навчальними посібниками, додатковою літературою [1, 202-203].

Кількість іспитів і заліків, як правило, не повинна перевищувати 10-11 за семестр.

Успішність студентів визначається такими оцінками: за результатами заліків — *"зараховано"* і *"незараховано"*, за результатами іспитів — *"відмінно"*, *"добре"*, *"задовільно"* і *"незадовільно"*. Оцінка за підсумками диференційованого заліку виставляється так само, як і за результатами іспиту.

Курсові роботи (проекти) студенти захищають публічно перед комісіями, затвердженими на кафедрах.

Державна атестація студента здійснюється державною екзаменаційною комісією (ДЕК) у наперед визначеному і затвердженому

складі. Перед ДЕК студенти-випускники захищають також бакалаврські, дипломні та магістерські роботи (проекти). Державна комісія перевіряє науково-теоретичну та практичну підготовку випускників, вирішує питання про присвоєння їм відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня (кваліфікації), опрацьовує пропозиції щодо поліпшення якості освітньо-кваліфікаційної підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі [125,424]. До державної атестації не допускаються студенти, які не повністю виконали навчальну програму і мають академічну заборгованість.

Студентам, які успішно склали державні іспити, захистили бакалаврську, дипломну, магістерську роботу (проект) відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців, рішенням ДЕК присвоюється відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень і кваліфікація та видається державний документ про вищу освіту.

Однією з сучасних світових тенденцій удосконалення навчального процесу у вищій школі є практичне застосування тестового контролю. Це сприяє реалізації індивідуального і диференційованого підходів, формує культуру розумової праці студентів. *Тести*, що застосовуються для контролю в процесі навчання, є системою завдань стандартизованої процедури проведення і наперед спроектованої технології обробки і аналізу результатів, за якими судять про рівень знань, умінь, навичок студентів.

У теорії тестування визначаються такі вимоги до тестів:

- валідність;
- точність формулювання;
- надійність;
- практичність;
- простота у використанні;
- прогностична цінність.

17. Оцінювання знань і умінь студентів. Модульно-рейтингова система оцінювання.

Результати контролю навчально-педагогічної діяльності мають свій вияв в оцінці. Оцінка — спосіб і результат, що підтверджує відповідність і невідповідність знань, умінь, навичок студента цілям і завданням навчання.

Поняття **"оцінка"** вживається удвох значеннях: по-перше, це словесний вияв викладачем схвалення чи осуду, аналізу помилок у відповіді студента, порад, на що звернути увагу. Таким чином, оцінка сприяє адекватному прогнозуванню педагогом діяльності студентів і своєї власної.

По-друге, умовним виявом кількісної оцінки рівня знань, умінь, навичок студентів є бал. У вищій школі України прийнята його словесна форма:

"відмінно" — ставиться за повні та міцні знання матеріалу у заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової рекомендованої літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань і умінь;

"добре" — ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань з дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення і оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки;

"задовільно" — ставиться за вияв знань основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх за допомогою викладача;

"незадовільно" — виставляється студентові, відповідь якого при відтворенні основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка **"незадовільно"** ставиться студентові, який не спроможний продовжувати навчання чи виконувати фахову діяльність після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Чинна в сучасній вітчизняній вищій школі чотирибальна система оцінки знань студента перестала задовольняти і суспільство, і суб'єктів навчальної діяльності — викладачів і студентів. Основні причини цього названі В.М.Вакуленко:

- 1) "недостатня мотивація до наполегливого навчання;
- 2) репродукція пам'яті і мислення в екстремальних сесійних умовах: швидко накопичена інформація — швидке вивітрювання знань;
- 3) суб'єктивізм в оцінці знань студента, який дуже часто стає для викладача самооцінкою своєї власної діяльності;
- 4) фактичне нівелювання студентів: відсутність можливостей точного порівняння навчальних успіхів студентів з причин недостатньої гнучкості та диференційованості чотирибальної оцінки знань.

У результаті мало стимулюється систематична творча робота студентів у міжсесійний період, недостатньо формується відповідальність студента за результати навчання, що негативно впливає на готовність випускника до професійної діяльності у ринкових умовах".

У вищих навчальних закладах України набутий значний досвід модульно-рейтингової системи оцінки результатів навчання студентів, що відповідає кредитно-модульній системі організації навчальної діяльності. В основу рейтингової системи покладений принцип поопераційної звітності студентів, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінки рівня, знань, умінь і навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100-200 і більше. За базовий елемент для розрахунку поточного семестрового рейтингу у Київському національному лінгвістичному університеті, наприклад, беруться до уваги: відповіді на семінарському (практичному) занятті з основних питань; активна участь у семінарському (практичному) занятті (доповнення до відповідей); експрес-контролі; фіксований виступ; виконання завдань з позааудиторної самостійної роботи; результати модульних контрольних робіт.

Отримана в балах підсумкова" оцінка результатів навчальної діяльності студента має переводитися в загальноєвропейську шкалу оцінок ECTS:

Зміни в організації процесу навчання у вищій школі дозволяють вийти на якісно новий рівень контролю результатів навчальної діяльності - педагогічний моніторинг.

Педагогічний моніторинг — це форма збору, зберігання, обробки і розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи, яка забезпечує неперервне стеження за її станом і прогнозування її розвитку. Чим відрізняється моніторинг як діагностична і контролююча система в навчальному процесі від традиційної оцінки знань, умінь, навичок? Моніторинг як регулярне відстеження якості засвоєння знань, умінь в навчальному процесі забезпечує його суб'єктів — викладачів і студентів — об'єктивною і оперативною інформацією про рівень засвоєння обов'язкового змісту освіти.

A	Відмінно
B	Дуже добре
C	Добре
D	Задовільно
E	Мінімально задовільно (відповідає вимогам курсу)
F	Незадовільно: потрібна певна додаткова робота
F	Незадовільно, з обов'язковим повторним курсом

18. Забезпечення якості вищої освіти.

У "Всесвітній декларації про вищу освіту для ХХІ ст." (прийнятій Всесвітньою конференцією з вищої освіти в Парижі у жовтні 1998 р.) зазначено, що якість вищої освіти є багатовимірним поняттям, яке охоплює усі її функції та види діяльності: навчальні та академічні програми, наукові дослідження і стипендії, комплектування кадрами, студентів, будівлі та матеріально-технічну базу, обладнання, суспільно-корисну діяльність та академічне середовище. Наголошено, що найважливіше значення для підвищення якості освіти має поєднання внутрішньої самооцінки ВНЗ із зовнішньою оцінкою незалежними спеціалізованими міжнародними експертами з дотриманням гласності.

Визначальним елементом диференціації систем оцінки діяльності вищих навчальних закладів є міра державного регулювання національної системи вищої освіти та автономії університетів. У країнах, де прийнято практику надання випускникам вищих навчальних закладів державного диплома, урядові органи здійснюють масштабний контроль освітньої діяльності та встановлюють вимоги функціонування навчальних закладів. У країнах, де навчальні заклади традиційно видають власні дипломи, держава виконує обмежені функції з ліцензування освітньої діяльності та встановлення мінімальних вимог до ВНЗ. Інші стандарти та вимоги розподіляються і контролюються професійними громадськими асоціаціями, які проводять аудит діяльності навчальних закладів, проводять їх рейтинг та надають абітурієнтам вичерпну інформацію через відповідну довідникову базу про рівень ВНЗ, а випускникам — можливість складання фахових іспитів для здобуття кваліфікації.

У більшості розвинутих країн акредитація виконує ряд важливих соціальних функцій:

- забезпечує впевненість вступників і студентів в отриманні якісних освітніх послуг;

- відкриває ВНЗ різних форм власності доступ до бюджетного фінансування;

- позиціонує ВНЗ у національній системі вищої освіти, створює стимули та надає рекомендації для постійного удосконалення власної діяльності.

Усе це обумовлено прагненням переважної більшості ВНЗ в усьому світі отримати як національну (державні, громадські), так і міжнародну акредитацію. Множинність акредитацій, які проводяться за різними критеріями та процедурами, дозволяє закладу демонструвати свою високу конкурентоспроможність та міжнародне визнання.

Сучасна система оцінки освітньої діяльності в Україні базується на затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. №978 "Положенні про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах" та Законі України " Про вищу освіту". У статті 1 Закону дано визначення ключових понять зазначеного процесу:

ліцензування — процедура визнання спроможності ВНЗ певного типу розпочати освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації відповідно до вимог та стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення;

ліцензований напрям — напрям, за яким ВНЗ певного типу визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти і кваліфікації;

ліцензована спеціальність — спеціальність відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, за якою ВНЗ певного типу визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

акредитація — процедура надання ВНЗ певного типу права провадити освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям вищої освіти та кваліфікації відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення;

рівень акредитації — рівень спроможності ВНЗ певного типу провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

акредитований напрям — напрям, за яким ВНЗ певного типу визначений спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

акредитована спеціальність — спеціальність відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, за якою ВНЗ певного типу отримав право провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

акредитований вищий навчальний заклад — ВНЗ, що визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації за напрямами і спеціальностями відповідних ОКР, не менше двох третин з яких є акредитованими;

якість вищої освіти — сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства;

якість освітньої діяльності — сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи або (та) суспільства.

Процедура ліцензування та акредитації складається з кількох етапів: розгляд справи працівниками управління ліцензування, акредитації та нострифікації МОН України; призначення МОН експертної комісії і здійснення нею експертної оцінки провадження освітньої діяльності відповідно до затверджених критеріїв і вимог безпосередньо у ВНЗ; розгляд справи в експертній раді при ДАК (таких рад створено 12, вони складаються з найдосвідченіших та найавторитетніших фахівців), на засіданні ДАК, і нарешті, затвердження протоколів ДАК Міністром освіти і науки.

Визначальними елементами національного процесу акредитації є підготовка матеріалів самоаналізу ВНЗ, проведення комплексних контрольних робіт з дисциплін соціально-гуманітарного, фундаментального та фахового циклів освітньо-професійної програми; здійснення зовнішньої експертизи, яка включає серед іншого зіставлення результатів ККР, проведених ВНЗ в рамках самоаналізу, з результатами експертних ККР.

ВНЗ, що мають акредитованими 2/3 напрямів, спеціальностей, дістають право на акредитацію за відповідним рівнем в цілому.

Сертифікат про визнання напрямку, спеціальності акредитованими видається ВНЗ державної форми власності на 10 років, недержавної — на 5 років.

19. Системний підхід до організації виховання у вищому навчальному закладі. Особливості виховання у вищій школі.

Майбутній фахівець з вищою освітою неминуче буде пов'язаний у своїй професійній діяльності з людьми. Без знання педагогіки, психології він не зможе здійснювати виховні й управлінські функції.

Для того, щоб виховувати, необхідно:

- знати особливості процесу виховання у вищій школі; О знати технологію виховного процесу;

- вміти ставити виховну мету, проектувати її реалізацію, організовувати процес виховання, добирати ефективні у певних умовах методи та засоби педагогічного впливу.

Як відомо, рух від поставленої виховної мети до результату складається з окремих „кроків» — педагогічних фактів.

Елементами педагогічного факту є:

- вихователь — суб'єкт виховання;

- вихованець — об'єкт і суб'єкт виховання;

- засіб виховання (різні види діяльності, спілкування тощо);

- середовище.

Знання структури виховання дає змогу керувати кожним елементом цієї структури, діяти відповідно до логіки виховання.

Загальновідомо, що виховання є одним з найважливіших, найсуттєвіших чинників цілісного процесу формування особистості. Водночас виховання є фактором формування національної еліти, джерелом елітарності, інтелігентності, справжньої професійної культури, патріотизму. В його умовах формується повноцінна, національно свідома, самодостатня особистість, громадянин України.

Виховання — це система ідей, поглядів, переконань, а також звичаїв і обрядів, котрі забезпечують духовне самовідтворення і самозбереження народу. До того ж виховання — це цілісна система (мети, завдань, принципів,

змісту, методів, засобів і форм організації виховання) в дії. І якщо певний елемент такої системи випускається з поля зору свідомо чи несвідомо, якщо певна ланка її випадає або звужується, виховання втрачає свою цінність, руйнується, виховна взаємодія послаблюється, а то й зводиться нанівець. У результаті молодь часто виростає кволюю тілом і духом, без сильної волі, високих і стійких ідеалів, духовно збідненою, не може активно утверджувати в житті добро, протистояти злу.

Особистісно орієнтована система виховання виходить із самоцінності особистості, її духовності й суверенності і є гуманістичною за своїм типом.

Сучасне виховання у вищій школі не лише спирається на національну ідею і ґрунтується на етнічних засадах, а й орієнтується на полікультурне виховання.

До вихідних позицій організації виховання відносять такі:

- Виховання є серцевиною освітнього процесу у вищій школі, надзавданням в умовах ХХІ століття.

- Важливим чинником виховання є науково-методичний супровід, створений з урахуванням запитів суспільства до виховного процесу, потреб та інтересів студентів, специфіки ВНЗ.

- Вищий навчальний заклад розглядається як центр організації виховання і створення виховуючого середовища, виховуючого простору, що адекватно відображає системність умов і мети, завдань та змісту виховання.

- Виховання спрямовується на створення умов для професійного становлення особистості, її творчого, наукового, фізичного розвитку; створення єдиного академічного співтовариства, в основі якого лежить спільна життєдіяльність студентів та викладачів; на психолого-педагогічну підтримку студентів; протидію проявам антисоціальної поведінки.

- Процес виховання розглядається як динамічна система виховної взаємодії інтегрованих суб'єктів (вихованців і вихователів), спрямована на формування особистості громадянина України; як створення умов для різнобічної суб'єкт-суб'єктної виховної взаємодії, спрямованої на становлення особистості студента на основі його саморозвитку, самовиховання, самореалізації (розвиваючий аспект).

- Студент є суб'єктом виховання. Вихованість потрібна самому студенту як модель власної раціональної поведінки, яка є його власною

справою з формування для самого себе системи орієнтації та саморегуляції. Звідси випливає, що процес виховання у своїй основі є самовихованням, саморозвитком, самоорганізацією і самореалізацією особистості.

- Втручання педагога в процес самовиховання студента трактується як задоволення морально-етичних потреб останнього, що є серцевиною демократичного виховання.

Виховання у вищому навчальному закладі слід розглядати не як випадковий педагогічний вплив, а як систему життєдіяльності студентської молоді, що знаходить свій вияв в аудиторній (навчальний процес — виховуюче навчання) і позааудиторній (виховний процес — створення умов для раціональної самоорганізації студентської діяльності, культури праці та дозвілля) роботі.

Цілісна система виховання є сукупністю закономірно побудованих, динамічно пов'язаних компонентів (мети, завдань, змісту, методів, засобів, форм організації, факторів), які породжують цілісну особистість громадянина України. За рахунок взаємозв'язків підсистем, компонентів система стає динамічною, успішно функціонує і розвивається.

Оскільки виховання — процес складний, тривалий і суперечливий, слід враховувати його особливості.

Особливості виховання у вищій школі

- виховання - єдиний цілісний процес;
- у вихованні більше, ніж у навчанні, різноманітних засобів, методів, організаційних форм;
- процес виховання менш керований, ніж навчання, через більший вплив зовнішніх факторів (наприклад, середовища);
- значна складність вимірювання результатів виховання (зміни відбуваються не і відразу, не виявляються так швидко, як у навчанні);
- у практиці виховної роботи у ВНЗ необхідна координація зусиль усіх її учасників, усіх форм організації навчальної та позааудиторної роботи зі студентами, різних громадських, студентських організацій тощо;
- виховний вплив має охоплювати всіх студентів ВНЗ, разом з тим варто враховувати індивідуальні особливості кожного;

■ на рівень розвитку активності і самостійності студента суттєво впливає стиль спілкування, рівень педагогічної майстерності педагогів, їхній авторитет.

20. Принципи виховання, напрями і методи виховання у вищій школі.

Принципи виховання є вихідними положеннями, які визначають вимоги до змісту, організації і методів виховного процесу. Вони не зводяться до суми якихось рецептів і правил, а трактуються як сукупність основоположних керівних ідей, що визначають той чи інший підхід до виховної діяльності, тобто їм надається методологічне значення.

Реалізація принципів виховання допомагає здійснювати його на науковій основі, свідомо узгоджувати мету і засоби виховання, передбачати виховну взаємодію інтегрованих суб'єктів виховного процесу, тих чи інших факторів соціальної взаємодії (виховання — процес багатофакторний), досягати бажаних результатів відповідно до поставлених мети і завдань. Зрозуміло, що під впливом вимог суспільства до виховання зміст принципів збагачується, а значення окремих із них актуалізується.

Ефективність виховання забезпечується дотриманням таких фундаментальних принципів виховання [99]:

- **принцип національної спрямованості виховання**, який передбачає формування національної самосвідомості, любові до рідної землі, свого народу, шанобливого ставлення до його культури; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

- **принцип культуровідповідності**. Базуючись на набутому впродовж історії морально-етичному досвіді людства, вихованець і педагог стикаються з проблемами, розв'язання яких потребує творчого підходу. Проблематизація моральної культури є джерелом особистісного розвитку, умовою привласнення загальнокультурних надбань. Виховання здійснюється як

культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості;

- **принцип гуманізації виховного процесу** означає, що педагог зосереджує увагу на людині як вищій цінності, враховує її вікові та індивідуальні особливості і можливості, не форсує її розвитку, спонукає до самостійності, задовольняє базові потреби людини (у розумінні, визнанні, прийнятті, справедливому ставленні до неї); виробляє індивідуальну програму її розвитку; стимулює свідоме ставлення до своєї поведінки, діяльності, життєвих виборів;

- **принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії** передбачає, що учасники виховного процесу виступають рівноправними партнерами у процесі спілкування, беруть до уваги точку зору один одного, визначають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції. Педагог уникає жорстких приписів, не ставить до вихованця як до пасивного об'єкта своїх впливів; рахується з його психічним станом, життєвим досвідом, системою звичок та цінностей; вдається до продуктивних виховних дій; виявляє професійну творчість та індивідуальність;

— принцип цінності;

— акмеологічний принцип;

— принцип особистісної орієнтації;

— принцип життєвої смислотворчої самодіяльності;

— принцип полікультурності;

— принцип технологізації;

— принцип соціальної відповідності

У процесі виховання у студентів виробляються ставлення різного спрямування:

- оціночні ставлення (оціночні судження);
- емоційні ставлення (емоційні реакції або стійкі почуття);
- дієво-практичні ставлення (вчинки, дії).

Вчинки, емоції та оціночні судження людини не завжди збігаються. Це одна із суперечностей, яку слід враховувати у виховному процесі.

Універсальним *методом* виховання є організація життєдіяльності студентів, включення їх в різні види діяльності із забезпеченням права вибору. Широко застосовуються й традиційні *методи*: диспути, бесіди, ілюстрації, демонстрації, проблемні пошуки, самостійна робота над фольклорними та етнографічними джерелами, переконування, сугестія, приклад. Використання таких методів, як схвалення і осудження поведінки вихованця передбачає повагу до його особистості, прав і свобод. Доцільними є методи переорієнтації зусиль вихованця з негативних справ на позитивні, створення виховних ситуацій, методи самовиховання.

Як свідчить практика виховання, формувати поведінку людини тільки вербальним способом неможливо. Необхідний синтез думки, слова і справи:

„ Verba docent, exemplo trahunt” — слова навчають, приклади захоплюють. Дж.Дьюї зазначав: „*Не вчитель і підручник — джерело знань, а руки, очі, вуха, фактично усе тіло*”, що означає: для того, щоб вихованці мали поведінку, відповідну суспільним ідеалам, необхідно мати прийнятні для цього міжособистісні стосунки, що формуються цілеспрямованими зусиллями вихователя за допомогою організації певного виду діяльності, тобто самодіяльності з усвідомленням її ідейної та моральної суті.

Як відомо, надбанням людини є те, що вона сама здійснила і в процесі діяльності емоційно та раціонально пережила.

21. Структура та зміст роботи куратора студентської академічної групи.

В управлінні виховною роботою у студентській академічній групі значна роль належить куратору. **Куратор** — це викладач вищого навчального закладу, що координує виховну роботу в академічній групі.

Основними завданнями куратора є:

— надання допомоги студентам у формуванні студентського колективу академічної групи, проведення індивідуальної та групової виховної роботи;

- встановлення зв'язків з батьками студентів, з'ясування проблем студентів;

- надання їм допомоги;

- здійснення педагогічного контролю за навчальним процесом;

- відповідальність за дотриманням студентами моральних, етичних норм поведінки, статуту і внутрішнього розпорядку університету.

Провідним напрямом виховної діяльності в умовах сучасної практики вищої школи є педагогічна підтримка студентів, яку покликані здійснювати наставники студентської академічної групи. Остання виступає головною первинною ланкою у виховній системі ВНЗ. Надаючи допомогу студентам академічної групи в організації життєдіяльності, куратор здійснює координацію, інтеграцію і корекцію педагогічної взаємодії в системі "викладач-група", а також як психолог здійснює індивідуальну підтримку в саморозвитку студента.

У результаті проведеного дослідження І.В.Соколова виділяє такі **основні функції, які визначають зміст управлінської діяльності куратора:** аналітичну, організаторську, комунікативну [148].

Аналітична функція Ця функція передбачає планування і організацію виховної роботи в студентській академічній групі на діагностичній основі.

Організаторська функція передбачає надання допомоги органам студентського самоврядування, творчим групам, радам справ в організації

культурно-освітньої роботи, пізнавального дозвілля студентів, залученні їх до тих видів діяльності, які відповідають їх інтересам, потребам та соціальним запитам і мають характер творчо-розвивальних.

Комунікативна функція полягає у створенні сприятливого психолого-педагогічного клімату в групі . В основі управління виховною роботою лежить творча взаємодія наставника з окремими студентами чи групою в цілому. При виникненні конфліктних ситуацій в системі "адміністрація-студент" куратор виступає посередником у їх вирішенні; захищає права студентів, інформує адміністрацію щодо їх пропозицій, побажань, зокрема, стосовно організації навчально-виховного процесу, вирішення практичних соціально-побутових проблем.

В особистісно орієнтованій взаємодії в системі "наставник-студент" здійснюється соціалізація студентської молоді.

Зазначені функції зумовлюють алгоритм діяльності куратора, який включає такі **етапи управлінського циклу у виховній системі**:

- *діагностику* (вивчення студентів академічної групи, їх індивідуального розвитку і групової взаємодії та взаємин, одержання необхідних для організації виховної роботи відомостей про студентів);

- *планування* (визначення мети, завдань, змісту, методів, засобів, форм організації виховання). Як правило, метою є організація психо-соціального середовища в студентській академічній групі, яке сприяє розвитку духовного потенціалу кожного студента, його саморозвитку, самовихованню, самореалізації. Для цього можуть використовуватися такі методи, як діалог, дискусія в умовах співробітництва, поєднання групових та індивідуальних форм виховної роботи тощо;

- *організацію і координацію виховної взаємодії* (розробка розгорнутих планів конкретних заходів і координація діяльності студентів, спрямованої на їх реалізацію);

- *аналіз і оцінку підсумків роботи* (передбачає анкетування, тестування, узагальнення результатів педагогічного спостереження з метою визначення

рівня вихованості кожного студента, а також характеру міжособистісних взаємин в колективі. При цьому куратор робить висновки щодо власної професійної компетентності як вихователя.

Доцільно зазначити, що ефективність виховної діяльності куратора визначається не формою планування та кількістю заходів, а тим, наскільки він знає студентів групи, поважає їх і на цій основі вибудовує стратегію і тактику виховної взаємодії. Його діяльність спрямовується на створення оптимального середовища в умовах студентської академічної групи.

Методи виховання, виходячи із засад демократизації виховання, слід розглядати не як спосіб педагогічного впливу на вихованців, а як виховну взаємодію її суб'єктів (вихователів і вихованців) і об'єктів середовища, з якими суб'єкти взаємодіють і які несуть в собі певні цінності.

Виховна діяльність куратора студентської академічної групи полягає у створенні сприятливих умов для формування цілісної особистості громадянина України в тому середовищі, у якому проходить життєдіяльність студентів (стосунки в університеті, гуртожитку; зміст освіти, методи і форми навчання і виховання тощо). Відбувається переорієнтація уваги з вербальних методів виховання (лекції, бесіди тощо) на діяльнісне виховання, перехід від "примусу" зовнішнього до "самопримусу" внутрішнього, коли позитивний досвід поведінки формується на основі саморегуляції і саморегламентации особистості, в процесі самовиховання, без участі вихователя. При цьому у виховній роботі куратора більшого значення набувають організаційні зусилля, спрямовані на забезпечення активності самого вихованця. Такий шлях вироблення активної громадянської позиції студентської молоді.

Вимоги до особистості куратора

- професіоналізм;
- високі моральні якості;
- активна громадянська позиція;
- особистий приклад в усьому; ¹ повага до законів держави;
- національна свідомість і самосвідомість;

- національна гідність, патріотизм;
- активний спосіб життя;
- гуманізм, духовність.

Результати теоретичного дослідження, а також експериментальної роботи [В.Соколової [20] дають можливість виділити чотири умовні позиції взаємодії куратора зі студентською академічною групою:

- *наставник-помічник;*
- *наставник-посередник у вирішенні деяких питань;*
- *наставник-захисник прав студентів;*
- *наставник-координатор діяльності.*

22. Студентський колектив у системі виховання студентської молоді.

В умовах розвитку української державності перед вищими навчальними закладами постають підвищені вимоги і завдання, пов'язані з удосконаленням виховного процесу студентської молоді, зі створенням умов для формування молодішої генерації національної еліти, здатної до життєдіяльності в суверенній державі, демократичній устрій якої вибудовується на ґрунті самоврядування народу, регульованого чинним законодавством. Все це вимагає ретельного і терпеливого виховання лідерів нації на студентській лаві і пов'язується з розвитком студентського самоврядування, формуванням його життєздатної системи.

Актуальність проблеми студентського самоврядування в сучасних умовах обумовлюється також прагненням подолати негативну ситуацію, яка складалась роками: майбутній фахівець виявився фактично відстороненим від управління своєю життєдіяльністю в межах ВНЗ. За таких умов викладачі, самоусуваючись від виховної роботи, сприяли формуванню споживацької психології молоді, яка все більше і більше відходила від активної участі в громадському житті ВНЗ, від співпраці з адміністрацією у вирішенні проблем студентської життєдіяльності. /

Функції студентського колективу щодо забезпечення відповідного рівня успішності, дисципліни, громадської активності студентів стали в переважній більшості підмінюватися виключно діяльністю деканатів, кафедр. Такий стан речей в певній мірі зумовив втрату студентської самостійності, посіяв у них пасивність, кажучи іншими словами, завів виховний процес у своєрідний кут, коли ті чи інші починання студентів замикаються на адміністрації ВНЗ.

Напрошувався висновок про те, що слід відмовитися від дрібної опіки і постійної регламентації, що негативно позначається на творчій ініціативі

студентів, відучує їх самостійно мислити і діяти, брати на себе відповідальність.

Студентське самоврядування в сучасному вищому закладі освіти слід розглядати як підсистему в системі управління навчально-виховним процесом, діяльність якої спрямована на забезпечення виконання студентами своїх обов'язків, захист їх прав, соціальних, економічних, творчих та інших спільних інтересів, сприяє гармонійному розвитку особистості і здійснюється на основі добровільної участі студентів в організації їх життєдіяльності. При цьому суб'єктом управління виступає студентський колектив.

Системний підхід до організації студентського самоврядування характеризується тим, що воно охоплює всі сфери життєдіяльності університету (навчально-виховну, науково-дослідну, спортивно-оздоровчу, побут, відпочинок, дозвілля, участь у суспільно-громадському житті тощо) і функціонує на всіх рівнях (академічної групи, курсу, факультету/ інституту, університету, студентського містечка). Таким чином, студентське самоврядування (якщо воно реально функціонує) стає важливим фактором удосконалення навчально-виховного процесу, спрямованим на якісне навчання, виховання духовності і культури студентів, формування у студентської молоді національно-громадянської позиції, зростання соціальної активності, ініціативи та відповідальності за доручену справу, забезпечення гармонійного розвитку особистості, оволодіння навичками організатора, керівника, формування громадянської політичної культури, становлення особистості нового типу.

23. Студентське самоврядування у вищому навчальному закладі.

У "Положенні про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах" (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 03.04.2001 р. №166) визначено, що самоврядування у вищому навчальному закладі — це самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функції управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом, деканатами і здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, що стоять перед студентськими колективами.

Головна мета студентського самоврядування у вищому навчальному закладі полягає у сприянні сумлінному виконанню студентами своїх обов'язків з одночасним захистом їх законних прав й інтересів.

Завдання студентського самоврядування згідно зі ст. 38 Закону України "Про вищу освіту" включають:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів; О сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів; О сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
- організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;
- участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

Основними напрямками діяльності студентського самоврядування є:

- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків (додержання законодавства, моральних, етичних норм, систематичне й глибоке оволодіння знаннями, практичними навичками, професійною майстерністю, підвищення загального культурного рівня, додержання Статуту, Правил внутрішнього розпорядку університету);

- сприяння захисту прав та інтересів студентів
- сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності, працевлаштуванню студентів та створення для них необхідних соціально-побутових умов;
- розвиток громадської активності студентів; формування громадянської позиції; виховання патріотизму, потреби дотримання законодавства, моральних та етичних норм;
- пропаганда здорового способу життя, запобігання вчиненню студентами правопорушень, попередження алкоголізму і наркоманії;
- організація культурно-освітньої і фізкультурно-масової роботи, дозвілля та відпочинку студентів;
- участь органів студентського самоврядування університету в загальноміських програмах і заходах, які проводяться під керівництвом чи за ініціативою міської держадміністрації.

Принципи студентського самоврядування

- самостійність і незалежність студентських рад у межах своїх повноважень;
  - захист прав і законних інтересів студентів;
  - виборність виконавчих органів, їх підконтрольність, підзвітність і відповідальність перед студентським колективом;
  - колегіальність;
  - гласність і врахування громадської думки;
  - поєднання інтересів особи і всього колективу;
  - взаємодія органу самоврядування з колективом студентів, громадськими організаціями;
  - обов'язковість рішень виконавчого органу студентського самоврядування, прийнятих у рамках чинного законодавства.

За розвитком студентського самоврядування має послідувати очікуваний результат - **посилення відповідальності кожного студента за кінцевий результат своєї праці.**

Студентське самоврядування здійснюється на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, вищого навчального закладу.

Виконавчий орган студентського самоврядування може мати різноманітні форми: студентська рада, студентська спілка, сенат, парламент, студентський деканат тощо.

Структура студентського самоврядування факультету/інституту

Всім дякую!

Слава Україні!